

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

תניא נמי הכי, מי אלימא האי מתניתא מאידך, והיכן מצינו שמסייע התלמוד מתנית' חדא ממתניתא אחריתי, ומסתבר לי דרבא סבר דטעמא דתנא לאו משום דיש ברירה מדקתני ירשו, ותניא נמי באידך מתניתא דדוקא ירשו אבל נשתתפו אסור⁶⁴⁶, ואי משום דיש ברירה אפילו נשתתפו אמאי אסור, דכיון דיש ברירה הרי הוברר הדבר שזה חלקו המגיע לו, ואין מחזירין דכותה זה לזה ביובל בשותפין שחלקו קרקע⁶⁴⁷, אלא ודאי שמע מינה דטעמא משום דאין לו ירושה אלא מדרבנן, ואקילו בזה רבנן שיהא יכול לומר טול אתה ע"ז ואני מעות ואוקמוה בהא אדינא, אבל בנשתתפו דאית ליה זכייה גמורה אסור, דחלופי ע"ז קא שקיל משום דאין ברירה, אי נמי יש ברירה ואסור מדרבנן מפני שרוצה בקיומו, גזרה שמא יחזור לסורו והקלו בשל דבריהם⁶⁴⁸, ופי' שמא יחזור לסורו מלשון סורי הגפן נכריה⁶⁴⁹, אי נמי מענין סורו טמא⁶⁵⁰, ואית דגרסי לאסיאורו⁶⁵¹ מלשון ואל ישובו לכסלה⁶⁵², דמתרגמינן ולא יחזרון לסיאורה⁶⁵³.

גוי את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים דתניא הלוח מעות מן הגר

כנרצע. מאי תעשה כן ש"מ תרתי. פירוש דתעשה יתירא אתי להענקה לעשות לאמה כמו שעושין לנרצע, וכן פרש"י ז"ל⁶³⁰, ומיהו בר מהכי לא אמרינן היקש לגמרי⁶³¹, כדאמרינן בעלמא⁶³², משום דכן מעוטי הוא ועל מאי דקאי משמע⁶³³.

אמר רבא גוי יורש את אביו דבר תורה⁶³⁴. וכי תימא מאי איכפת לן, נפקא מינה לענין גולו של גוי האסור כדאיתא בהגוזל⁶³⁵, שאם יש לו נכסים מאביו, אם יש לו ירושה יש בהם משום גולו⁶³⁶, ואם לאו אין בהם משום גול דהפקרא נינהו.

גר את הגוי אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים דתניא⁶³⁷ גוי וגר⁶³⁸ שירשו את אביהם גוי גר יכול לומר לגוי טול אתה ע"ז ואני מעות טול אתה י"ג ואני מעות⁶³⁹ ומשכחו לרשות גר אסור ואי ס"ד דאורייתא כי לא באו ברשותו נמו כי קא שקיל חלופי ע"ז קא שקיל אלא מדרבנן כו'. קשיא לי⁶⁴⁰ ודילמא לעולם דאורייתא, ודקאמרת כי לא באו לרשותו נמי, האי תנא סבר יש ברירה והאחין שחלקו יורשין הוו⁶⁴¹, ואע"ג דקי"ל כר' יוחנן דאמר⁶⁴² האחין שחלקו לקוחות הוו, הא ברירנא⁶⁴³ לה התם⁶⁴⁴.

תו קשיא לי⁶⁴⁵ מאי דאמרינן תניא נמי הכי, מאי

הבת, וכ"ה בנדפס. 630 בד"ה אם כן, וע' בשיטת מהר"י בירב ולחם אבירים, וע"ע במל"מ פ"ג מהל' עבדים הי"ג. 631 פ"י דהוקשה לו למה לי ,,תעשה", הא בל"ז קי"ל דאין הקש למחצה, וכן הקשו הפנ"י והאור חדש, ע"ש מה שתירצו, וע' בתוס' לעיל ג, א, בסד"ה ואשה, דלכאורה לפי דבריהם יש ליישב הקושיה. 632 נדרים ז, א, וש"נ. 633 ובוה מתישבת גם הקושיה (ע' שיטה לא נודע למי) דהא הוקשו עבד ואמה עבריים, ע' מל"מ פ"ג מהל' עבדים הי"ג, וע"ע מהרי"ט במהדו"ת ויד דוד. 634 כ"ה גם במהדו"ב לרבנו, אך לפנינו בשנוי הסדר: דבר תורה עכו"ם יורש וכו'. 635 בבא קמא ק"ג, א. 636 כ"כ רבנו יהונתן, וכע"ז כ' רבנו במהדו"ב, וע' בהגהות אשרי כאן, מרדכי סי' תצא ומאירי, וע' בשו"ע חו"מ סי' שמח סעיף ב שפסק דגזל עכו"ם אסור, ובביהגר"א שם ס"ק ח ציין לסוגיא דידן, ובשו"ת שואל ומשיב קמא ח"א סוף סי' קכד כתב דגם למ"ד גזל עכו"ם מותר איכא נפ"מ אם הוי שלו, לשיטת היראים דאף דמותר לגזול עכו"ם, מ"מ ידידה לא הוי. 637 כ"ה ברי"ף, רבנו יהונתן ור"ח בן שמואל, אך לפנינו: דתנן, וגירסת רבנו והראשונים הג"ל צ"ע. 638 לפנינו: גר ועובד כוכבים. 639 לפנינו: פירות. 640 כ"ה בתוס' ד"ה חליפי, המאירי ועוד. 641 רש"י בחגיגה כה, ב, והרשב"א, תוס' רי"ד ושיטה לא נודע למי כתבו דבשני

קדושין דף יח

מאירת עינים

חשן משפט שמח הלכות גניבה

שפתי כהן

רמג

ב כל הגונב אפילו שוה פרוטה עובר ד' על לא דלא תגנובו וחייב לשלם אחד הגונב ממון ישראל ד' או הגונב ממון של גוים ואחד הגונב מגדול או מקטן. הגה (טענות גוי * כגון להטעותו

סעיף ב' ה' על לא דלא תגנובו. פירוש, לא תגנובו הכתוב נפרשת קדושים (ויקרא י"ט י"א) דמיייר בגניבת ממון דלמלד מענינו דכחז נזידו לא תכחשו ולא תשקרו, אבל לא תגנובו הכתוב נפרשת הדברות (שמות כ' י"ג) איירי בגונב נפשות לחייב עליה מיתה נלמד ג"כ מענינו דכחז נזידו לא תלח לא תנאף: ה' או הגונב ממון של גוים. דומיל דגול הגוי דאסור: ה' ויש אומרים דאסור להטעותו. ולמדו זה מדאסרו אפילו גניבת דעת גוי:

ש"ך כתיב עיני כש"ס פ"י דכ"ק סי' כ' (קש"ן)

ציונים ומקורות (3) ס' ברמב"ם פ"א מגניבת דין א' (2) טור סעיף ג'. (7) מרדכי פרק הגזל במ"ב סי' קנ"ח. ד"מ ג'. סימן שמח (1) נוטף ממהדורת הרמ"א ואילך.

אומרים, וכחב שם דמ"מ יאמר לו ישראל ראה שעל חשונך אני סומך, וגם הפקעת הלוואה אינו מותר אלא כשחייב לשלם לו דרך מכס או דרך מוז, אבל מה שהוא דרך מקח אסור, עכ"ל, וע"ש [קש"ן]:

ערך לחם

סימן שמח סעיף ב' בסופו. להטעות הגוי בהשבון או להפקיע הלוואתו מותר ובלבד שלא יודע לו דליכא חיולול השם. (סוד סעיף ג'). ויש אומרים

טורי זהב

סימן שמח סעיף ב'. על לא תגנובו. דאילו לא תגנובו (שמות כ' י"ג) קאי על גונב נפשות כדפירש רש"י ביתרו [שם]. ובמשפטים [שם כ"א ו']

באר הגולה

סעיף ב' ג. שם (ברמב"ם פ"א מגניבת) דין א'. וכחב הרב המגיד, דין שוה פרוטה נמצא דברכה מקומות ומתהם שם בסנהדרין דף נ"ז ע"א, ודין הגוי נפ"י דב"ק דף ק"ג ע"ב דגול הגוי הוא אסור והוא הדין לגונבו. ג. שם נגמרא [בב"ב] פירש רש"י (ד"ה בהפקעת הלוואתו) * כגון דטען ליה לירש נתי לאבין וממ, ללא ידע הגוי אי משקר, ועיין בסימן שניט [סעיף א'] ור"ל ח' ח"ל, וכן אסור להטעות את הגוי בשבון אלא ידקדק עמו שנאמר (ויקרא כ"ה ג') וישב עם קונהו, אע"פ שהוא כבוש תחת ידך, ק"ו לגוי שאינו כבוש תחת ידך, והרי הוא בכלל כי תעבד ה' אלהיך (בב' עושה אלה) כל עושה עול (דברים כ"ה ט"ז) מכל מקום. וכחב הרב המגיד, מפורש בצרייתא פ"י (דב"ב) נשם ר"ע שם [ק"ג ע"א ע"ב]. ה. וכן כחב הרמב"ם בפ"א מהלכות גזילה דין ד' שהיא כצדיקו ומותרת, ויזאר שם [ד"ה] כ"ד, כגון שעשה הגוי חשבון וטעה, ור"ך שיאמר לו ישראל ראה שעל חשונך אני סומך וכו', ע"כ. וכחב הרב המגיד, פסק כרב כהנא שם [ב"ב ק"ג ע"ב] דעבד הכין. ועיין לעיל ריש סימן רס"ו שאם החזיר האבדיה לגוי לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם צעלי אמונה ה"ז משוזה וכו', ע"כ. וכן הדין בהחזרת הטעות שטעה הגוי מעצמו, ואני כותב זאת לדורות שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעה הגוי, ולא הליתו וירדו נכסיהם לטמיון ולא הניחו אחריהם ברכה וכמ"ש בספר חסידים סימן תמרע"ד, ורבים אשר קידשו ה' והחזירו טעויות הגוים בדבר חשוב, גדלו והעשירו והליתו והניחו יתרום לעולליהם.

דברי רש"י אצל הושעטו בדפוסים שלפנינו מחמת הצנזור, ראה חסידות הש"ס ומהדורות ונצ"ה

ביאור הגר"א

סעיף ב' ה. כל הגונב כו'. צ"ק ק"ה א' ושי"מ, ועיין צ"ח הגולה [אות ג']: ה. דלא תגנובו. סנהדרין פ"ו א': ז. וחייב לשלם. לשון הרמב"ם [ריש הלכות גזילה] שנאמר (ויקרא ה' כ"ג) והשיב כו', ועיין בגמ' דב"ק ה"ל: **ח. אחד כו'.** שם ק"ג ז', ומ' מדברי הרמב"ם [פ"א מגניבת ה"א] וטור [סעיף ב'] ושי"ע דגול גוי מדאורייתא אסור, דלא כמ"ש צה"ע ריש סימן כ"ח צה"ג"ה נשם מהר"י וי"ל (בחדושי סי' קל"ח), וכחב הסיגו ש"ך [סק"ב] וחלקת מחוקק [שם סק"ג] ליתא נדברי מהר"י וי"ל כן. ואף שרש"י בסנהדרין נ"ז א' ד"ה ישראל כחב ומדכחן איכא למ"ד כו', פשטא דגמ' שם [ב"ב ק"ג] מ' מדאורייתא אסור דהא יליף מקרא וחסב עם קונהו [ויקרא כ"ה ג'] ומאללת כו' (דברים ד' ט"ז), וכן הוא להדיא בצ"מ פ"ו ז' הניחא, ועיין חו"ס' שם ד"ה (אמר) [אלף] וז"ל כו', אלמא אף למ"ד גול הגוי מותר, במקום חילול השם מדאורייתא אסור, ופליגי ארש"י בתרמי, **ועיין בפ"ק דקדושין י"ו ז' דבר מורה כו'.** (ליקוט) וחייב לשלם אחד כו'. מוספתא [ב"ב] פ"י [ה"ח] הגזל את הגוי חייב להחזיר לגוי, חמור גול הגוי מגול ישראל כו' (ע"כ): ט. ואחד כו'. ללא אמרו [גיטין ג"ט ע"ב] אלא מילתא חרש שטעה וקטן כו': (ליקוט) או מקטן. ממ"ש צ"ק ק"ע ז' מה תלמוד לומר ליש איש אתה כו' (ע"כ): י. טעות כו'. צ"ק שם [ק"ג ע"ב]: יא. או להפקיע כו'. שם: יב. ובלבד כו'. שם נצ"ה, והוא הדין בטעות, וכ"ש הוא: יג. ויש אומרים. מרדכי [ב"ב סי' קנ"ח] והגהות מיימוני [פ"א מגזילה אות ב'] דלא אפילו גניבת דעתו אסרו בחולין ז"ד א', וכן פסק הרמב"ם [שם ה"ד-ה], אלא שכתב דאף צה"ג דוקא שאמר חזי דעלך קסמינא כמ"ש שם [ב"ב ק"ג ע"ב]

באר היטב

שלקחו לזכרו ולהחזירו צעתי אה"כ. סמ"ע [סק"ב]: סעיף ב' ג. גוים. משמע מאן דאסור מדאורייתא, וכן כחב מהרש"ל פרק הגזל דס"ל להרמב"ם וטור וסמ"ג שכתבו בלשון הזה, דאסור מדאורייתא, ע"ש. וקשה מאן על מ"ש הרמ"א צה"ע סימן כ"ח קידשה בגול או בגניבת גוי הוי מקודשת דהא אינה לריכה להחזיר רק משום קידוש השם, עכ"ל. ומה שהזכיר שם כן מתשובת מהר"י וי"ל סי' קל"ח, המעיין בתשובה שם יראה שאינו כן, וז"ע, ועיין מה שכתבתי ברש סימן שניט. ש"ך [סק"ב]: ד. דאסור להטעותו. כחב הסמ"ע [סק"ן] ולמדו זה מדאסרו אפילו גניבת דעת הגוי, ועיין במהרש"ל פ"י דב"ק סי' כ' שכתב שם דגם הפקעת הלוואה אינו מותר אלא כשחייב לשלם לו דרך מכס או דרך מוז, אבל מה שהוא דרך מקח אסור, עכ"ל, וע"ש. [ש"ך סק"ג]. עיין בתשובת רש"ך חלק א' סי' ק"ג:

פתחי תשובה

עכ"ל. ועיין בקצוה"ח [סק"א] שכתב דמלשון הרמב"ם בספר המצוות [לא תעשה] מצוה (רס"ד) [רמ"ד] נראה דאפילו רצונו להשיב הגניבה נמי הוי על מנת למיקט כו', וא"כ מה שכתב דמעשים בכל יום, ראוי ליהרהר בזה. וכתב עוד, ונסתפקתי בגונב על מנת למיקט אם ה"ל דין גנב ממש להתחייב באונסין, ומדברי השיטה מקובצת סוף פרק המפקיד [מ"א ע"א ד"ה תרגמה] בסוגיא דשליחות יד נראה דגזול על מנת לשלם אינו חייב באונסין כו', ומכ"ש גונב על מנת למיקט ולהשיבו בעינא אח"כ, ואכתי צ"ע, ע"ש: סעיף ב' ג. של גוים. עיין באר היטב [סק"ג] עד וקשה מאן על מה שכתב הרמ"א באה"ע סימן כ"ח כו'. ועיין בתשובת נודע ביהודה [קמ"א] שחל יו"ד סי' פ"א מה שכתב בה: ד. דאסור להטעותו. עיין באר היטב [סק"ד]. ועיין בספר שער משפט [סק"ב] שכתב דאף לשיטת מהרש"ל נראה אם גוי נותן מעות לישראל שיקנה לו סחורה והישראל נשחק בו, אף דלכתחילה אסור לעשות כן דלא גרע מגניבת דעת הגוי דאסור מ"מ אינו צריך להחזיר לו, דכיון דאין שליחות לגוי אי"כ הוי כאילו קנה ישראל הסחורה לעצמו ושלו הוא ומשתכר בשל עצמו, והאיה ממי"ש

חדושי רעק"א

סימן שמח סעיף ב'. כל הגונב. נ"ב, גנב דבר מצדו וזאתו דבר היה שאלו צדי הנגנב, ונאפשר הנגנב עם המשאל צדי מועט, אף הגנב חייב לשלם לו רק כפי מה שנאפשר עם המשאל. שלטי גבורים פ"א דב"ב (ו' ע"א מדפי הרי"ב אות ב') ועיין בתשובת בני יעקב סי' י"ג: שלחו ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - כח חו"מ ט' רצא - שנת / קארו, יוסף בן אפרים {עמוד 264} {726077}

גליון מהרש"א

אם יש באונאה שוה פרוטה. סעיף ב'. או הגונב ממון של גוי. וגול דרכן של גוי, עיין סמ"ע סימן ש"ע סק"ד. ולהענין נגד ישראל, עיין סימן כ"ח סעיף ד'. שם. או להפקיע הלוואתו. עיין סימן רפ"ג סעיף א' צה"ג, עיין ש"ך סימן כ"ח סק"ו.

משה"א סק"א

בהן מן ההפקר¹⁴⁶⁷, והרי היו לאברהם אחין ולוט בן אחיו, ומ"מ כיון שאין לו זרע יהיו נכסיו הפקר, ואפילו לדעת הרמב"ן סוף פרשת אמור (ויקרא כ"ה יז) דהאבות היה להן דין ישראל לענין נחלה ויחוס, אבל זהו רק לאחר שנימול אברהם ונא בכרית¹⁴⁶⁸, והכתוב הזה נאמר קודם שבא בכרית¹⁴⁶⁹.

מיהו רש"י פירש גבי ויריבו רועי לוט (בראשית י"ג ז') דלוט הוא יורשו של אברהם, וצ"ע דזהו נגד הכתוב הנ"ל¹⁴⁷⁰, ושמה י"ל דכוונת אברהם היתה להעביר נחלה מלוט מפני שלא היה הגון, כמו שיעקב העביר הבכורה מראובן בחללו יצועי אביו, משום דקודם מתן תורה לא היה אסור להעביר נחלה, כמו שכתב הרמ"ה (ב"ב קכ"ו ב') לענין יעקב¹⁴⁷¹. קוב"ש ב"ב אות שנ"ח.

בספורנו דכתב ואני הולך ערירי, שאין לי בן ממלא מקומי בהנהגת ממוני וכו', וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר שהוא עבד בלתי נודע בשמו אבל כשם עירו בלבד ואין ספק כי פעולת העבד בהנהגת הבית ובממון שהן מיראה נבדלות הרבה מפעולות הבן בהנהגתם שהן מאהבה עכ"ל, והיינו דכאמת אליעזר לא היה יורש, אלא כל בקשת אברהם הוא על הנהגת הממון.
1467. צ"ע אם זוכה מן ההפקר אמאי קאמר קרא והנה בן ביתי יורש אותי, והרי לא יורשו אלא זוכה מהפקר, וכדרך שיחה כאן כתב ליישב עפ"מ ש"כ תוס' עירובין ע' כ' ד"ה ת"ש, דמכח הגר חשיב כמו יורש דהוי כרעיה דאבוה עכ"ל, ובאילת השחר עה"ת העיר על רבינו סו"ס אמאי אברהם הדגיש את ענין הירושה דאינו דבר חשוב.
1468. כ"כ בפרשת דרכים ריש דרך האתרים בשם המהר"ש יפה בפרשת ויגש, שבנ"י יצאו מדין ב"נ אף להקל משנכדל אברהם במילה, וכן בפר' בראשית כתב דאחר שנימול אברהם נכדל הוא וזרעו משאר בניו וכו' עכ"ד.
1469. בשיעורי ר' שמואל בכ"ב קט"ו כ' אות ל"ג העיר דאפי' נימא דהיה להם דין ישראל קודם, מ"מ הא לוט היה גוי ואין גוי יורש את ישראל כדאיתא ברא"ש פ"ק דקידושין סי' ס"ב, ולאחר דנכנס לברית יש לחקור גם מדין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וי"ל דבגירות זו של אברהם לא היה הדין כקטן שנולד עכ"ד.
1470. האחרונים תירצו עפ"י מש"כ שם הרמב"ן עה"ת להק' על רש"י וז"ל, ואני תמה כי המתנה שנאמר לאברהם לזרעו היתה שנאמר למעלה לזרעך אתן את הארץ הזאת, והיאך ירשנה לוט, ותירץ אולי שמעו הרועים המתנה וטעו עכ"ל. ולפי"ז י"ל דכאמת ירושת לוט אינה מדין ירושת בן נח בעלמא, אלא דהם חשבו דהוא בכלל הבטחת לזרעך אתן, שגם לוט בכלל זרעך כיון שאברהם גיירו וגדלו בביתו.
1471. החשוקי חמד בכ"ב קט"ו העיר שכל הנידון לגבי אעבורי אחסנתא מלוט הוא רק לפי השיטות שבנכרי יש דיני ירושה גם

הבנות תתגיירה כשהיא מעוברת. אבל בחי' הרמב"ן (ובמה צ"ח ע"א) כתב דרחמנא אפקריה לזרעא דעכו"ם אפילו בכא על הנכרית, והא דעכו"ם יורש אביו גז"כ הוא דוקא לענין ירושה ולא למילי אחרנא, וקשה דהא עכו"ם אית ליה חיים גם לענין פריה ורביה, וצ"ע¹⁴⁶⁴.

קוב"ז הערות סי' נ"א. אית נ'.

עוד בענין הנ"ל. הרמב"ם (פ"ו מנחלות ה"ט) כתב, דאין יורש לבן נח אלא בן, (ואפשר שהוא הדין בת), ונראה מקור לזה מהכתוב (בראשית ס"ו ג') ויאמר אברהם הן לי לא נתת זרע וכן משק ביתי יורש אותי והיינו אליעזר¹⁴⁶⁵, וכודאי דלא היה לאליעזר שום דין יורש אצל אברהם¹⁴⁶⁶, ועל כרחק הכונה דכיון דליכא יורשין והנכסים יהיו הפקר ממילא יקדום אליעזר לכל אדם לזכות

מעשה ביאה שיכול לחייבו גם בדיני ישראל דלגביו היה כאן ביאה שלו ושל האשה ויש כאן בועל ונבעלת.
1464. העירו דכבר הרמב"ן גופיה תמה בזה על עצמו ח"ל שם, ואע"ג דאית להו חיים ולענין ירושה נמי אמרינן גוי יורש את אביו דבר תורה, התם שאני דגלי ביה רחמנא אבל לענין עריות לית ליה דרחמנא אפקריה לזרעיה בין בגיות בין בגירות, והיינו נמי דאיצטרך לרבויה בירושה עכ"ל. וביארו האחרונים כוונת הרמב"ן דאין כל הדינים השייכים בין אב לבן תלויים בייחוס, אלא דמקצת הדינים תלויים במציאות שהוליד האב את הבן ונקרא הבן על שמו, ואה"נ דאין לעכו"ם התייחסות לאביו אבל כיון דנקרא בנו על שמו דינים התלויים בזה יש להם, ולכן בירושה כתב הרמב"ן דהיא גז"כ וכוונתו כנ"ל דאינה תלויה בשאר הגדרת יחסין דאינה ענין קורבה גמורה אלא דקבעה רחמנא דבן עכו"ם עכ"פ קם תחתיו דאביו כיון דהולידו במציאות, ולפי"ז כבואר שפיר דגם פו"ר איכא למימר דתלוי בהולדת בן שהיה מזרעו אע"ג דלא יתייחס הבן אחריו, ויש להביא סמך לזה ע"פ הא דלפי רוב הראשונים קי"ל דגר קיים את המצוה אפי' אם בניו נשארו בנכריות, והוא משום דלא בעי אלא שהוא נקרא על שמו וסגי בזה אך דיני עריות תלויים בייחוס ולא סגי בקריאה על שמו.
1465. האחרונים העירו בזה, דבבראשית רבה מ"ד ט' נחלקו בזה, ולדעת ר' אלעזר בן משק ביתי הוא לוט, ולדעת ר"ל משום בר קפרא בן משק ביתי הוא אליעזר עבד אברהם.
1466. אמנם יעויין בפנים יפוח בראשית (פט"ו פ"ג) שכתב וז"ל, לפי פשוטו מ"ש וכן ביתי יורש אותי, היינו אליעזר ולא ירשוהו קרוביו, דקי"ל בקידושין בן נח יורש את אביו מן התורה, וכן שאר קרובים, אלא שאברהם אבינו היה גר ואין קרוביו הנכרים יורשים אותו שהיה דינו כגר שאין לו יורשים, וכיון שהכל היה תחת יד אליעזר כמו שאמר לעבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, והיינו דאמר וכן משק ביתי וגו' דממילא הוא יזכה בנכסים ע"כ. וע"ע

פרי

שורת חיב סימן נט ט

יצחק

ע

לפיכ כבסינ דבשלו הי מחזיר אף באינו לפיכ, ובטיב דבשלו ליכא איסורא משום זלול כבוד החורה דלגיה איך אפשר שיהי מחזיר בשל חזירו כיון דבשלו ניב עביר איסורא ובטיב דבשלו ליכא איסורא להכי כמו כן חייבו רחמנא להחזיר גם בשל חזירו ככהי דמחזיר בשלו רק בשל חזירו היכי שפטר להחזיר בזה איכא גם איסורא לזולל כבוד חורחו :

ולפי כל הניל נמאל לענין הספק אם הבעלים הוא זקן ואינו לפי כבודו ויכול בעלמו לפרוק ולטעון או שלא יוכל בעלמו אם חייב הסוגע לפרוק ולטעון לבדו אין ענין כלל לספק כיון שבאמת אף שאין דרכו לפרוק ולטעון מימ הלוא אם יראה מותר לו לפרוק ולטעון בעלמו או לסייעו ואין שום דבר מטעמו מהיכי נמאל שאחר מחוייב במלוא פריקה לחוס על כבוד חזירו וכי בשביל שסטר הכחוב זקן ואינו לפיכ ממלוא פריקה נלמוד מכאן לחייב את האחר לפרוק בשביל שחבעלים הוא זקן ואינו לפיכ ושפטר דלא דמי כלל לחולה חקן שלא יוכל במליאות לפרוק משאיכ זה שאפשר לו וגם מותר לו לטעון בשביל עלמו כניל חיב :

עמו נבי פריקה דפטור הייא משום דבחסו ואי כחב עמו נבי עטינה הייא משום דליכא זעביה, אולם טעמא דחסרון כים נראה דלא שייך בזה דזה אין פירכא אחא דאין לומר דאי כחב עטינה הייא דפטור בהלך ויבז לי משום דליכא חסרון כים משאיכ בפריקה דליכא חסרון כים דזה לא יחכן כלל דאיך אפיל דבשניל דיש להבעלים חסרון כים יהי עדיפותא אלו שיוכל לומר אם ראוך לפרוק פרוק ובשביל חסרון כים שנו לא יאטרך לסייע להפורק זה לא יחכן להאמר ובטיב דהאריכותא רק משום זעביה לבד ואיכ למיד זעביה לאו דאורייתא ליל למיכחב עמו נבי פריקה ונבי עטינה לכהוב עמו נבי עטינה ויולף פריקה מניה ועיי בחוסי דף ליב דיה מכלל שהקשו לריהי דבבר זעביה לאו דאורייתא ועטינה בשכר מיט עטינה מפריקה וחי דדריש קיו מחסרון כים עייס אולם הכא לענין עמו ליכא לריכותא מחסרון כים כניל רק מלעביה איכ קשה למיד זעביה לאו דאורייתא ליל עמו נבי עטינה ונבי פריקה וליע :

סימן ט

בבא דק"ל דית עברים יורש את אביו אם הוא זקוק בן או אפי בת גיב יורשת אבי עברים, ואר"ל רב בת עברים יורשת אם בן קודם לבת כמו בישראל או דשניהם שוין זקן ביחודה.

השובה בקצרה

הנה

הרמב"ם ז"ל בפיו מתי נחלוח כחב העמים יורש את אביו דבר חורס אבל שאר ירושותיו מניחן אוחס לפי מהנס. ועיי בתים טב חיל וכי רבינו עמרם ירושותיו מניחן כיוי והיא מפטי שלא מלינו הבר נחלוח אלא לישראל בלבד. ובשוי סי רפיג כי ניב דהגוי יורש את אביו דית וכיכ בעור והשמיט הא דשאר ירושותיו מניחן אוחו לפי מהנס, עכ"פ מדברי הרמב"ם מבוחר דשאר יורשין בודאי אין יורשין בעמיס דית ולכן מניחן אוחו לפי מהנס, ויש לחקור אי בתי יורשם אביה הגוי דית ככן או דוקא בן ובה הוי כשאר יורשין. אולם יש להביא ראי בבורס דנס בתי גויה יורשת אבי דיה מצרייתא מפורשם בפיק דקדושין דף י"ז הנרע והנמכר לעבדים אינו עובד לא את הבן ולא את הבת, ומפרש בגמ' נמכר לעבדים מנין אמר חזקי' אמר קרנ וחשב גם קונהו ולא עם יורשי קונהו, אמר רבא דית עמיס יורש את אביו שנא' וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו מכלל דאיה לי יורשים עייס הרי מפורש בצרייתא דנמכר לעבדים אינו עובד את הבת ומשום דכחוב וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו עייס דבעלמא בתי גויה יורשת היא ככן דלגיה שפיסל דנמכר לעבדים אינו עובד את הבת כיון דלאו בתי יורשם היא. איברא דליע דמכיל באמת הא דבתי יורשת אבי דית הא מוחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו לא ידעינן אלא מכלל דאיה לי יורשין ולפי די לרבות את הבן דהא בישראל בן קודם לבת אבל בתי אימא דהוי כשאר יורשין כמו האב והאח דאין יורשין דיה כמשיכ הרמב"ם ז"ל, וכן לרב חייל בר אבין דיליך מקרא כי לבני טע נחתי את עד יורשתי נמי אין ראי דבתי יורשת את אבי. העמים דהורבה נימא בני לוב ולא בנות לוע ומגיל לרבו' בטוח כיון דאין להם סדר נחלוח והחמטעו שאר קרובים וליע אבל עכ"פ מבוחר בצרייתא דבתי עמיס ניכ יורשת אבי עמיס דית חיב. [ובעינן אז יש להפיר דרך אב לענין מה שכתבו האחרונים דבעמיס לא אולינן בבר רוב עיין בפמ"ג ליו"ד הי אבמיס ובשטר החערובות מקידס ג' (ועיי) בשו"ת נובי מיה חלמיע סי' מ"ב) והא ממה שהעמיס יורש את אביו דיה מוכח לכאורס דנס בעמיס אולינן בבר רובא דלגיה היאך יורש את אביו ודלמא לאו אביו הוא אלא בודאי דאולינן בבר רוב בליעוהו.]

אולם

היכא דליכא בן ובה אי בן קודם לבת כמו בישראל או שניהם שוים סם ביורשה אין להם הכרח מנמ' לכאורה ומן הסברה הי נראה דלא עדימי מישראל דהא לא ילפינן מקרא רק וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו מכלל דאיה לי יורשים לכן אמרינן דבן ובה יורשים את אביהם אבל מימ בן קודם לבת

ובסוגי' דבית הניל ית להעיר שם בדף ל"א ליל למכחב

הוי תרתי פריקה וטעינה וליל למכחב אבדיה לריכי דאי כחב רחמנא הוי תרתי משום דלערא דמרא איהא נמרא דיהא איהא אבל אבדיה לערה דמרא איהא ולערא דיהא ליהא אימא לא כיו ועיי בשממיק דנס בטעינה איכא קלה לערא דיהא רק לא כמו בפריקה וכיכ בס' מהרי"ם שיק ע"ש. וקשה לכי למיד זעביה לאו דאורייתא איכ אין נימ בין איכא לערא דיהא או לא אכתי חקטי ליל למכחב אבדיה יולף מפריקה וטעינה, ועיין בגמ' שם דף ליב דסיל לרבנן פריקה בחנס טעינה בשכר וריש סיל דזה חיה בחנס ולאמרינן מיט דרבנן לכחוב רחמנא טעינה ולא בתי פריקה והלא אמיינא ומה טעינה ליה בתי זעביה סה חייב פריקה ליה בתי זעביה לא כשיכאלא למאי הלהתא הכהינא רחמנא לומר דן פריקה בחנס טעינה בשכר וריש מיט משום דלא מסייעי קרתי כיו אמר רבא מדברי שניהם נלמד זעביה דאורייתא ואפי' ריש לא קאמר אלא משום דלא מסייעי קרתי אבל מסייעי קרתי דרשינן קייח לאו משום זעביה כיו טייס ומבוחר דאי זעביה לאו דאורייתא לא דרשינן קיו ופריקה וטעינה שקולין כן ולפיז קשה כניל למיד זעביה לאו דאורייתא ליל למכחב אבדיה יולף מפריקה וטעינה ומה טייס שם לערא דיהא אין נימ כלל כניל. ולבאוריה י"ל הוי דלמיד זעביה לאו דאורייתא אין לדרוש קיו מימ ית לעשות פירכא מלעביה אפי' אי זעביה לאו דאורייתא קיו מימ ית לעשות אפי' פירכא כל דהו, אכן באמת זה אינו דהסך כהא דלמיר בגמ' שם אפי' ריש לא קאמר אלא משום דלא מסייעי קרתי אבל מסייעי דרשינן קיו הקלה בשממיק בשם הריטב"א ח"ל ואיה ודלמא לאו משום דלחיה בקיו ממס אלא משום דסיל דשוין הן בחובת שלהן ולא עדיף הא מהא דלעביה לאו דאורייתא וי"ל דהא ליהא כלל דאם שוין הן בעמיס אפי' דלא מסייעי קרתי לכחוב חד מיניי ואתא חברי מינה אלא ודאי משום דטעינה לא אמירא כפריקה אילעפריכי תרווייהו דכיון דלא מסייעי כל היכא דליכא אלא חדא מוקמינן לי בפריקה דוקא דחמירא ומאין מומרא דיהא לאו משום דלעביה דאורייתא עכ"ל טייס ומחבאר מזה דאי זעביה לאו דאורייתא זעביה דלא מסייעי קרתי אי הוי כחב חד הוי ילפינן אידך מיניי ואי אפשר לומר דלמא מיירי בפריקה ולא ילפינן טעינה מיניי דשאני פריקה דליכא זעביה, הרי דאי זעביה לאו דאורייתא אין לעשות גם פירכא מלעביה ולפיז קשה כניל.

ועוד

קשה בזה דלמיר שם ליל למכחב פריקה וליל למכחב טעינה לריכי דאי כחב רחמנא פריקה הייא משום דליכא זעביה ואיכא חסרון כים כיו ואי אשמעינן טעינה משום דבשכר כיו ועיין בחוסי שפירשו דהא דלמיר ליל למכחב פריקה הייט יחורא דסובב תשובת והקס חקיס דילפינן מינה לשאין בעליו עמו עייס, והסך קושיו ז' קשה ניב על קרא דעמו בזה דחקן הלך וישב לו ואמר לו אם ראוך לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו וקשה ליל למכחב עמו נבי פריקה ועמו נבי טעינה וליי ניב כמו שאמרנו בגמ' נבי אין בעליו עמו רק להיפך היינו אי כחב רחמנא

כצו בישראל בן חי נראה לכאורה, אבל אחר הטיוח חכם מלאכה
 בראשי ביבמות דף ס"ב גבי הא דהויל בנים בהיותו עכ"ל ונתנייר
 ר"י אמר קיים פ"ק ור"ל אמר לא קיים פ"ק כ"ו ואודי לטעמיהו
 דאיתמר היל בנים בהיותו עכ"ל ונתנייר ר"י אמר אין לו בכור
 לנחלה דהא הויל ראשית א"ת ור"ל אמר יש לו בכור לנחלה נר
 שנתנייר קמ"ט טולד דמי וצ"כ דאי אשמיטין בקמייתא בהס"א
 אר"י משום דמטיקתא נמי בני פ"ק נינהו אבל לט"ן נחלה דלאו
 בני נחלה נינהו איתא מודה ל"י לר"ל ע"ש ופרש"י ח"ל בנכריותן
 לאו בני דין נחלה נינהו דבה כבן ובכור כפשוטו אבל ירושה נחלה
 בהו כדאמרינן בקידושין ע"כ יורש את אביו ד"ה עכ"ל הרי
 מבוחר בהדי דבה וכן בהדרי נינהו דוקא בישראל בן קודם
 לבת, הן איתא דמנף דברי כמ"ד דקאמר ללאו בני נחלה נינהו
 אין הכרה למ"ש רש"י דבן ובה בהדרי נינהו דהא אפ"ל דהא
 דקאמר ללאו בני נחלה נינהו היינו נחלה בכורם דבכור כפשוטו
 וכ"כ בלמ"ה אח"כ ע"ש ובס"כ א"ת דברי אג"י כפשוטו דכ"ן
 ללאו בני נחלה נינהו בניוהן ובכור כפשוטו לכן הו"ל דמ"ד
 ל"י לר"ל ד"ש לו בכור לנחלה אבל מימ מדברי רש"י מבוחר
 בהדי דבן ובה בהדרי נינהו בעכו"ם ופ"ק יורשין כאלה כ"ל.
 והנה סוגי' ז' איתא ג"כ בבב"ר"ה מ"ז ושם לא מפרש רש"י
 כ"ל וע"ש בגמ' ד"ל איתמר קמייתא בהו קאמר ר"ל משום
 דבסיוח עכ"ל לאו בני נחלה נינהו אבל בהו איתא מודה ל"י
 לר"י ופרש"י עכ"ל א"ת בני נחלה לירש את אביו; עכ"ל אחר שנתניירו
 בפ"ק דקידושין עכ"ל וביאור דבריו נראה דאף דעכ"ל יורש את
 אביו מימ בהיותו עכ"ל לאו בני נחלה נינהו כ"ן דאם נתניירו
 הבנים אינם יורשים את אביהם עכ"ל וכמבואר בקידושין דנר
 את הפ"ק אינו מ"ד"ת אלא מדברי סופרים ולפי"ן כ"ן דעכ"ל
 בנינם שנתניירו אינן יורשים אותו לפיכך לא מקרי בני נחלה
 בישראל, והיינו דקאמר אבל בהו איתא מודה ל"י לר"י דלא
 חו"כ בראה לט"ה יר"ה והא עבד ל"י ש"ה ע"ש ומשום דלש"ה
 יר"ה מקיים מעכ"ל אפי' בנ"י שנתניירו ואף דאין יורשין
 אותו מסי"ה משום דנר שנתניירו כק"ן טולד דמי ואינו מתח"ס
 אחר האב מימ ש"ה איתא קיים וכ"כ אח"כ בנימין מ"א
 ג"כ לישא שפחה אינו יכול דאי ה"י יכול לישא שפחה ולקיים
 ש"ה כל דהו משום מל"ה פ"ק לא הו"ס כפי"ן לר"ב"י הרי עבד
 הפ"ק שפחה מקיים לש"ה יר"ה אף דעבד אין לו יחס והכ"כ
 מקרי והא עבד ל"י ש"ה בעכו"ם אף בנ"י שנתניירו כ"ן ג"ל
 לפרש"י, אף ב"ח יורש נראה להג"ה בפרש"י עכ"ל אינן בני
 נחלה לירש את אביהם עכ"ל אחר שנתניירו והיינו דהא לאו אחר
 שנתניירו ש"ב אין בני עכו"ם יורשין אותו ולא בני נחלה
 נינהו משום ולפיכך יש לו בכור לנחלה ש"ב מלאחי ח"ל
 ב"כ"ה א"ת כ"ן, ובח"כ ש"ס כה"ב ח"ל פ"י בק"ל עכו"ם אינם
 בני נחלה משנתניירו ובפ"ק דקידושין משמע דהם בני נחלה
 דאמרינן בקידו דעכו"ם יורש את אביו ד"ה אלא לאו בני
 נחלה נינהו היינו תורה בכ"ה עכ"ל ודבריהם נפלא; מ"ד דהא
 בראשית מבוחר בהדי דמ"ש שנתניירו אינם בני נחלה וח"ל מפורש
 כן בקידושין בהדי דעכו"ם את הג"ר ונר את העכו"ם אינו
 יורש ד"ה ומה א"ת על רש"י מה"ל דעכו"ם יורש את אביו
 ד"ה ובכ"ר העירו בה המפר"י ופ"ק, מ"הו עכ"ל דעה רש"י
 ביבמות מבוחר בהדי דס"ל דבני עכו"ם בן ובה בהדרי
 נינהו וכ"ל .

לבעותיו שלא האמר הואיל ואין ירושה הג"ר ד"ה דהא נר את
 הג"ר אינו יורש מה"ה ורק מדרכ"ן א"ס מחזיר רוח חכמים ט"ה
 היינו לכן דוקא יחזיר לבניו ולא לבעותיו א"ס אין לו בנים
 ואשמיטין ר"י דגם לבעותיו מחזיר ועי"ן בקידושין י"ה דרמי
 ממנה"י דבריי"ה דמי"ה אין רוח חכמים ט"ה סימנו ומ"ה
 כא"ן שהורחו ולידתו שלא בקדושה כא"ן שהורחו שלא בקדושה
 ולידתו בקדושה וע"ש פרש"י ומה ש"ק אח"כ ש"ס ופר"י
 דהורחו ולידתו שלא בקדושה ר"ה ט"ה סימנו וכן פ"י מ"ש
 בשיע"ה וע"ש ש"כ דהי"ה דהורחו ולידתו שלא בקדושה רוח
 חכמים ט"ה סימנו ש"ה יחזיר לט"ה דעכו"ם יורש את אביו
 ד"ה והרי מנח"ה ה"י ר"ל לירש ע"ש, ולפי"ן א"י נימ"ד דגם
 ג"כ עכו"ם בן קודם לב"ה ד"ה א"כ מ"ה אשמיטין ר"י לעזר ובל"ד
 לבניו א"ס יש לו בנים והיינו ד"חזיר לבניו לט"ה ולא לבעותיו
 ש"ק"ה דכ"י הוא דהא במקום בן גם בהיותו עכו"ם לאו בה
 ירושה הוא ופשיטא דמ"ש לאחר שנתניירו אינם יורשים במקום
 בנים וכן ש"ה יחזירו לט"ה לא ש"י"ך כ"ן ש"ס ב"י"ה עכו"ם לא ירשו
 במקום בנים ולמה יחזירו לט"ה וב"כ י"ל כ"ל דבעכו"ם בן
 ובה בהדרי נינהו יורשין ב"ה ויהי אשמיטין דמי"ה א"ס נתניירו
 ומה הא"כ יחזיר לבניו ולא לבעותיו ואף דמנח"ה ה"ו גם ה"ס
 יורשין ע"ס הבנים מי"ה לא חייטין ש"ה יחזירו לט"ה והטעם
 נראה פ"ק דג"כ נר שנתניירו בניו עמו חייטין ש"ה ש"ה ש"ה
 יחזירו לט"ה כ"ן דבעכו"ם יורש את אביו וכן בישראל בן יורש
 את אביו ולפי"ן אחר שנתניירו א"ס לא ירשו אביהם יחזירו לט"ה
 ד"ה"ה מכל"ל עכו"ם וגם לכלל ישראל לא ב"ה א"ל בע"ה במקום
 בנים דהא גם בישראל אין ב"ה יורשין במקום בנים לא יחזירו
 לט"ה בשב"ל זה ד"ה מדי"ה מישראל ורק במקום ש"ה בנים
 ד"ה גם בישראל בע"ה יורשין אביהם ל"ך מחזיר לבעותיו
 ומ"ה כ"ל.

והג"ה המפרש פ"י שלא האמר הואיל ואין ירושה א"ת ד"ה
 כ"ו ואין בניו ש"ה לו בניו יורשין אותו ד"ה יחזיר
 לבניו ולא לבעותיו א"ס אין לו בנים ואשמיטין ר"י לעזר א"ס
 ה"ס רק בניו א"ס- בעותיו יורשין אותו והוא דוקא דהא משמע
 ד"ל מדקדק ובל"ד לבניו דוקא וע"ד ק"ה ט"ה דהא הירושלמי
 מסי"ס כ"ה"ה ב"ה אין לו יורש אלא א"ת מחזיר לא"ת. וד"ה
 ט"ה סימנו וא"כ א"ך א"ת ר"ל ובל"ד לבניו ובעותיו ל"פ"י
 המפרש ע"כ י"ל דהא דקאמר ובל"ד היינו למעו"ה ש"ה יורשין
 וא"ל דר"ל ט"ה ע"י ב"ה א"ת וס"ל דוקא בני. ובעותיו ד"ה"כ דברי
 היר"ה סותרין מי"ה וצ"י וע"ד הא כ"ה"ה ב"ה קאמר. ולכן נראה
 לפרש דברי הירושלמי כמ"ש דר"י מפרש דברי ר"ל דהא דקאמר
 ובל"ד לבניו היינו לאשמיטין ד"ה"ה יש לו בנים מחזיר לבניו דוקא
 ולא לבעותיו אבל א"ס אין לו בנים מחזיר גם לבעותיו והא דקאמר
 שלא ח"מ"ה הוא דברי ר"י ואשמיטין דגם ב"ה יורשין אותו ובל"ד
 לבנים הוא א"ס יש לו בנים כ"ל ומסי"ס ד"ה"ה ב"ה ל"ד בעותיו
 אלא א"ס"י א"ס מה סוף משפחה ואין לו יורש אלא א"ת א"ס
 מחזיר רוח חכמים ט"ה סימנו וכמו שפ"י המפרש דב"ר מי"ה
 שכל"ה סוף משפחה אביו וח"ה סנח"ה לא"ת ואין א"ת יורש
 אותו ד"ה מי"ה ר"ה ט"ה סימנו וב"ר מי"ה ל"ה משפחה
 א"ס מישראל ש"ה"ן לו יורשין ואף דה"ה ל"ה"ה א"ת המ"ש ש"ה יחזיר
 לט"ה מי"ה ר"ה ט"ה סימנו, הן א"ת דמי"ה המפרש דב"ר
 מי"ה ש"ה ד"חזיר לא"ת לפ"י ק"ה ל"י ח"ה"ה ל"י דגם אביו
 אין יורש אותו ד"ה וי"ה נראה לע"ד דבישראל גמור מי"ה רק
 ש"ה אביו ה"י ג"ר ובכ"ה"ג א"ש"ר דכל"ה סוף משפחה ולכן יחזיר
 לא"ת ורוח חכמים ט"ה סימנו ואף דלא"ת אין יורש"ה אותו מ"ה"ה מי"ה
 הק"ה הוא ד"ה"ה ב"ן ש"ה"ה אין לו יורשין י"ה"ה ל"ה"ה ח"ל
 ול"ה"ה יחזיר לא"ת אבל ב"ר גמור א"ש"ר לבנים ולב"ה"ה הוא מחזיר
 אבל ל"ה לבניו ולא"ת מי"ה ה"י הירושלמי נראה כמ"ש דהא דקאמר
 ר"ל ובל"ד לבניו היינו ד"ה"ה לבנים ולא לבנות א"ס יש לו בנים
 וכ"ל. עכ"ל ה"י נח"ה"ר דבעכו"ם בן ובה ר"ה כה"ד"ר, ו"ה
 מ"ה"ה מן הג"ר שנתניירו בניו עמו א"ס יש לו בנים ובע"ה לא יחזיר
 כ"ה לבנים ואף דבניוהן בהדי ר"ה מי"ה א"כ"כ שנתניירו יחזיר
 לבניו ל"ד והטעם כ"ל דבכ"ה"ג לא חייטין ש"ה יחזירו לט"ה
 משום ד"ה מדי"ה מישראל ורק א"ס אין לו בנים מחזיר לבעותיו כ"ל:

ואחר הפיו"ה יש להבי"ה ר"ה"י ל"ה מירושלמי סוף שביע"ה על
 המ"ש"ה ל"ה מן הג"ר שנתניירו בניו עמו לא יחזיר לבניו
 וה"ה מחזיר רוח חכמים ט"ה סימנו וז"ל הירושלמי ר"י לעזר א"ת
 ובל"ד לבניו ר"י י"ה"ה בניו עמו ובל"ד לבניו א"ס יש לו בנים
 מחזיר לבנים וא"ס אין לו בנים מחזיר לבעותיו שלא האמר הואיל
 ואין ירושה א"ת ד"ה יחזיר לבניו כ"ה"ה ב"ה מי ש"ה סוף משפחה
 ואין לו יורש אלא א"ת לא יחזיר וה"ה מחזיר רוח חכמים ט"ה סימנו
 עכ"ל וע"י ב"ה"ה"ה, וביאור דברי הירושלמי נראה דר"י לעזר א"ת
 ובל"ד לבניו הוא דרוח חכמים ט"ה סימנו ד"ה"ה א"ת ד"ה"ה
 במ"ה"ה לא יחזיר לבניו וא"ס מחזיר כ"ו ה"י דבניו דוקא ומפרש
 ר"י דמ"ה ובל"ד לבניו לא דר"ל ד"ה"ה אין לו בנים אלא בע"ה לא
 יחזיר לבעותיו אלא ד"ה"ה לע"ד ד"ה"ה יש בנים מחזיר לבניו והיינו
 ד"ה"ה יש לו בנים ובע"ה לא אמרינן ד"חזיר לכולם נ"ך לבע"ה אלא
 יחזיר רק לבניו דוקא אבל א"ס אין לו בנים רק בע"ה יחזיר

סב משנ"ו סק"ח), דבנן נח לא אזלינן בתר רובא, דבדידהו לא נאמר אחרי רבים להטות, א"כ איך גוי יורש את אביו, דילמא לא אביו הוא, וע"ש מה שפלפל בזה. ולכאורה יש לומר דבירושה אין צריך לבא מטעם רוב, ובסוגיא דחולין (יא א) לא הביאו ללמוד דין רובא מהא דישאל יורש את אביו ודילמא לאו אביו הוא. ועוד מה יועיל לנו הרוב, הרי אין הולכין בממון אחר הרוב. וגם לפי דבריו תקשי באמת למה לא נילף דאזלינן גם בממון בתר רוב מירושה. אמנם נראה דבירושה לא צריך לבא מטעם רוב, דאף אם זה הבן הוא ספק בנו, מ"מ יורש את אביו דמי ראי לירש יותר ממנו, אביו או אחיו ושאר הקרובים הרי הם ג"כ ספק קרובים אי לא אזלינן בתר רובא, לכך יורש הקרוב ביותר אעפ"י שהוא ספק. וראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סוס"י קפח) שכתב כעין זה, דכיון דכל הקרובים מתייחסים ממילא זכה בנו מן ההפקר והוא שלו ע"ש. ובספר חקר הלכה (עניני רובא אות ח'), רצה להוכיח מכח קושיא זו דלא כהפרי מגדים ע"ש. ועיין בספר שפתי מהר"ש (פ' דברים) מש"כ בזה. ועיין עוד בשו"ת זרע אברהם (סימן כ' אות יא).

הבת יורשת כבן

ביבמות (סב א) איתא, עכו"ם דלאו בני נחלה נינהו, פירש"י בנכריותן לאו בני דין נחלה נינהו דבת יורשת כבן ע"ש. ועיין שנת (קטז ב), מן יומא דגליתון מארעכון כו' נרא ונרתא כחדא ירתון. ובירושלמי ב"ב (פ"ח ה"א), חכמי העכו"ם אומרים בן ובת שוין כאחת. ועיין רש"ש קידושין (יז ב), שתמה על הפוסקים בחו"מ (סימן רפג), שלא ביארו דין זה דבת יורשת כבן בנן נח. וכן כתב במנחת

חינוך (מנזה ח'), דהנת יורשת כמו הבן והביא דברי רש"י ביבמות הנ"ל ע"ש. ובפ' ואלא (לא, יד) בפסוק העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו, פירש"י כלום אנו מיחלות לירש מנכסי אבינו כלום בין הזכרים. וכ"ה במדרש אגדה שם, אפילו אם ימות אין לנו חלק ונחלה, לפי שאין הבנות יורשים במקום הבנים ע"ש. ונ"ב דהרי הבנות יורשות יחד עם הבנים בעכו"ם. ועיין בספר ראשית זכורים עמ"ס זכורות (מו א בהגה). ובאור החיים הק' פ' ואלא שם כתב, הלוא נכריות נחשבנו לו כבר שמכרנו, וזה לך האות שאין אנו אללו במדריגת בניס, וממילא ינו עליהן לכל ירשו בו, הגם שנמשפטי הגויס אפשר שהבנות ירשו וכמעשה דר"ג ואחותו (שנת שס) ע"ש. ובטל תורה יבמות שם העיר על דבריו מדברי רש"י שם, שמבואר דגם עפ"י דין תורה הבת יורשת כבן בנן נח. ובספר גבעת פנחס (סו"פ זהר), כתב להסתפק בזה אם בעכו"ם הבת יורשת כבן, וכתב שלא מלא ראה לדבר ע"ש. ועיין בפרי יצחק ח"ג (סימן ס').

שאר ירושות דעכו"ם

הרמב"ם (פ"ו מהל' נחלות ה"ט) כתב, העכו"ם יורש את אביו דבר תורה, אבל שאר ירושותיהן מניחין אותו לפי מנהגם. וכתב המגיד משנה, שלא מצינו שיהיה סדר נחלות אלא לישראל בלבד. וכן כתב בתומים חו"מ (סימן עב סקנ"ו). ועיין בנחל אשכול על ספר האשכול הל' שחיטת חולין (סוס"י ב'). וראיתי להגר"י ענגיל ז"ל בגליוני הש"ס קידושין (יז ב), שכתב יש לעיין בנן נח אם רק בן יורש אביו דבר תורה, או גם שאר קרובים יורשין אותו כשאין לו בן ע"ש. ותמיהני שלא הזכיר מדברי הרמב"ם. ובשפתי מהר"ש הנ"ל,

תפח חתונה עירבון ליכא מי שפרע (כדאמר) צירושלמי צמ' שזעו' הנותן ערבון טבעת לחצרו ונקט לחזור בו חזר ואין מקבל מי שפרע והזב מקבל מי שפרע ומ"ש והזב לא הדר בעיניה טענת הדר בעיניה עכ"ל העטור: הגדה"ה תשובה עפ"א דיני ממונות על א' שהשכיר עדים לומר שקדש את פלונית ואח"כ חזר בו אחד מן העדים עכ"ה: ומה שנהג העם לקדש בטבעת שאולה נראה ללאו שפיר עבדי ואפילו אם מניחם אותה צידה עד שיתנו לה אחרת הא אמרי' מנה און כאן משכון און כאן עכ"ס החכמה:

תפז *מנין צ"ב ע"ה שקונדה מושבון. פרש"י וז"ל צמנה מקומות להחייב צאונסין וליחא דהא תנן צהדיא פרק השוכר האומנין הלווה על המשכון שומר שכר אלא קונה משכון לקדש בו האשה להיות לו דקתא השבת העובט מיהו קשה דהכא משמע דמלמיה דר' יתחק איירי בכל ענין צין משכנו בשעת הלוואתו צין משכנו שלא בשעת הלוואתו שהרי צממא איירי הכא וה"ל משמע פרק כל שעה גבי ישראל שהלוה לעובד כוכבים על חמנו דמיימי עלה הא דר"י ומדקאמר הלווה על חמנו היינו משכנו בשעת הלוואתו וה"ל צגיטין פרק השולח דלאמר המלוה חצירו על המשכון און משמע ומדקאמר המלוה על המשכון היינו משכנו בשעת הלוואתו וקשה מההיא דס"פ השוכר דייקין אימר דלאמר ר' יתחק צממנו שלא בשעת הלוואתו אלא בשעת הלוואתו מי אמר וי"ל הואיל ואר"י יתחק דקונה שלא בשעת הלוואתו להיות עליו כשומר שכר בשעת הלוואה נמי נהי דאין עליו כשומר שכר מיהו לענין דלא קרינן ציה לא יגוש [דחשיב של אחיך צידך ודרשין צספרי את אחיך משמט ידך ולא של אחיך צידך. מוס' ובענין להחייב צבל יראה וצבל ימנא הוא צרשותו ה"ל לקדש בו אשה חוס' ור"ת פי' דהמלוה על המשכון משמע צבל ענין צין משכנו בשעת הלוואה צין משכנו שלא בשעת הלוואה וכ"פ ר' רב אלפס פרק השוכר האומנין וצפרק שזעו' הדיינים וכתב ראצ"ה וי"ל קדשה צממנו דאחרים מקודשת דקני ליה מולך תהיה דקתה וה"ל צממנו דישאל דבר דקתה הוא וכגון שמשכנו שלא בשעת הלוואתו דהכי צוקמינן להווא דרבי יתחק צהשוכר האומנין אלא צממנו של עובד כוכבים לא כדאיחא פרק כל שעה דהלכה כרצנן ולא כר"מ וכו"ל לפרש שאין יכול [א] להקנותו צחליפין עכ"ל:

תפז [דף יח ע"א] *ב"ב הא מיהבא א"א ב"ב. ספק צד ר' היכא דאינה מצבשת אותו דבר תחלה כי הכא אלא הוא אומר תחלה אם אתן לך דבר פלוני תהא מקודשת לי ואמרה הצא מיהבא אם היא מקודשת לו או לא:

תפח ה"ב תתא שיראי א"א ציריבי שומא. נהגו העם לקדש בטבעת של זהב צלא אצן יקרה צתובה משום דרוצ צני אדם אינס צקיאם צשומא ומיהו אם קדשה מקודשת מלמא אמר ("רצא) ["רצה דף ז'] איחמא צקיאה צשומא תלי טעמא דהא שוו צממיס וש"מ אפילו לא צקיאה לשון ראצ"ה: הגדה"ה השיב הרב ר' שמשון צרי' אצברה וז"ל על אחד שקדש בטבעת של כסף והיא סבורה שהוא צה וזה ושאלו צממא קדושי טעות הן כמו שפירש ר"ת גבי מקדש בטבעת שיש על אצן והשיב דלאו קדושי טעות הן כמו שפירש ר"ת שיש צאוחו טענת ש"פ וצהא סמכה דעתה רק שיהא קדושי טעות שיהא צקושי ומהו צשעת קדושי און שמין רק ששיהא פרוטה וצהא סמכה דעתה וז"ל לקדשה שנית ואפילו היו קדושי ראשונים טעות אם צעל קנה וא"ל קדושי אחרים כדפרישית צתשובה עכ"ה וכן נראה לרבינו חס' *דלא פסיק צכרצא אלא צשיראי משום דקילי וידיע קתא שומייהא ואין רגילות שיטעו צהן אלא שאר דברים צרגילות לטעות צהן כגון אצנים [טובות ומרגליות] הנהו ודאי צריכי שומא *והא דאמרי' לקמן שהוסף לה נופך משלו מקודשת ז"ל דשמו אותה תחלה והא דאמרינן לקמן ["דף יב'] ההוא דקדיש צצנא דכומלל ["והוא ר' חסדא משער אז איח ציה שיה שיה פרוטה כו'] [פי' צחוס' דף ט' צדי' והלכחא שיראי כו'] ז"ל דאצנא דכומלל אינו צכשאר אצנים הגדה"ה גרסו' צצנא דעתה דאורחא וזוהרתא עצידי' דצטולה עיין שם האריך מקדשין צמטעט שיש עליו זורה ע"כ לשון הגה"ה: התוב' פירשו משום הכי איצטריכנא לפסוק דלא צריכי שומא ולא קאמר והלכתא כרצה דלא תימנה היינו כרצה דאיכא דאמרי' דכל דהו לא צריכא שומא אלא אמר חממין ושיי חממין צעי שומא לפיכך פסק צצנא ענין לא צריך שומא ולפי זה הטעם יחא הא דאצטריכין לפסוק כרצה אע"ג צצנל דוכחא קי"ל כרצה לגבי רב יוסף צר מצדה ענין ומתלה:

תפז [דף יח ע"א] *ב"ב פפא וברב שרביא כו'. דשטרי ["לשון הי"ק דף תרכ"ה ופולגמא אירוסין צריך להיות מדעתה] אלא צספר

חפץ פסק כרצא וכרצנא וכן פסק רבינו חננאל והדבר ז"ע ועי' פרק הנושא (*ג') [ד"ן] שטרי פסיקתא דרב גידל:

[דף יב ע"א] *היישין שומא שיה פרוצה במדי. צפירוש ראצ"ן וצפירוש רבינו תפז חננאל משמע דס"ל [דהלכתא] כשמואל אמנס צה"ג וצספר חפץ פסקו דלית הלכתא כשמואל וצעינן דליהו הכא ש"פ ואין לשאל מדאמרינן פרק האומר חיישין שומא יש לו צית כור צמדנית היס דהתם הקדושין צרויין הן וע"מ שיש לו צית כור הוי חנאה צעלמא הלכך חיישין אלא הכא הקדושין עצמם אינס צרויין והיינו טעמא דלא מיימי הכא לשמואל צייטמא מניה:

[דף יג ע"ב] *מ"ד ע"ה גובה מן היורשין. פירש רבינו חננאל דאומר הצ צירושלמי גובה מן היורשין צדליכא חשש דלמא פרעיה כגון דקיימי סהדי מצעה שמודה עד שמת דטוענין לירש צטענה דהוה מצי למיטען אצוהו:

[דף יד ע"א] [*והצצה נע"ו אין יי א"א נע"ו] ש"פ כ"ה אדם *מנין ת"י נע"ה נע"ה צריבה. אלא לכתחלה מנהו היא צשולן]:

[דף יז ע"ב] אמר רבה עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה. ככתב מר הצא רב צדק דאס ("הקפי) [*הפקדי. מ"י] או הלוה עובד כוכבים לישראל ומת אם אינו מחזיר ליורשיו קאי צעון. וכתב ראצ"ה דוקא אם ידוע ליורשין או לאחרים שהוא חייב כיון שמוצטען איוה הוי גול וקיימא לן צצגול צצרה דגזילת עובד כוכבים אסור אלא אם אין ידוע ליורשין או לאחרים ללא מקרי גול:] דלא מקרי גול רק מיד ליד דכתיב ויגול את החנית מיד המגרי ודומיא דואכלת את העמים שהיו נוטלין צרוע:

ואם החזיר אין רוח חכמים נודה הימנו. פירש רבינו שלמה יתחקי דאין מחזיקין לו טובה ונראה לר"י דאפילו קפידא נמי איכא כי ההוא דאין רוח חכמים נומה הימנו [*דכולי תלמודא כולה כגון] דפרק הזהב ("דכולא תלמודא כולה) החזור צו אין רוח חכמים נומה הימנו והיינו טעמא דאיח ציה קפידא הכא צממי משום דאס יחזיר לצניו מטעם ירושה אחי ל ידי לקול דצברי העולם דיש לו חייס ואחי לפטור אשת אחיו צחלינה או שומא ייב"ט צמקום את [אחר] שהיה הורמו ולידתו צקדושה עיין סוף פרק מי שמת גבי איסור גיורא:

[דף יח ע"א] כאן שהוררתו וצידתו ש"א בקדושה. פרש"י ז"ל היכא לידתו צקדושה מיתלף צשראל ("ואפ"ה רוח חכמים נומה הימנו] וקשה מההיא דפרק מי שמת [*דף קמ"ט] גבי איסור גיורא הוה ליה תליסר אלפי זוזי צי רצא ומשמע חסם דרצא רצא לזכות צהן וכי לא היה רוצה רצא שיהא רוח חכמים נומה הימנו והלא רב ממי לידתו צקדושה היתה וי"ל שיש לחלק דוקא גבי מלוה שעשה לו הגר טובה הנאה מלוה להחזיר לצניו אלא גבי פקדון אצרה רצא עשה טובה הנאה לרב ממי ששמר פקדויו וכן כתב רש"י פרק מי שמת:

ידלמא ישראל מומר צעבודת כוכבים שאני. פסק מר רב צדק גאון הצב דמומר לעבודת כוכבים אינו יורש אצו והא דפריך הכא לר' יוחנן דלמא ישראל מומר לעבודת כוכבים שאני הכי פירשו דלמא ישראל מומר לעבודת כוכבים מוריש לצניו דעשו היה מומר לעבודת כוכבים והוריש לצניו את הר שיעיר שנאמר כי ירושה לעשו נתתי את הר שיעיר (*אלא מהכא כי לצני לוט נתתי וגו' והורישא לצניו) [*צמי' העציר עליו קולמוס] וכן פסק ר' חננאלו' ולראצ"ה נראה כמו שמוריש לצניו הי"ג יורש את אצו דאע"פ שחטא ישראל הוא אף היה כח צדי חכמים להפקיע ממונו דהפקר צית דין היה הפקר כדאמר' פרק (שני) [ראשון] דכחצות יצינא לה קנס דאלולא ואלכלה צגיחה וצירושלמי פ"ק דע"ז כותאי דקסרין מותר להלוותן צרצית מפני שקלנו מעשייה ונראה דס"ל דגירי אחת הן ומשום קלקולא הוא דקנסוס ונראה לראצ"ה דאפילו גאון' נראה דהצ"ב יורש צנו המומר לעבודת כוכבים דלמאי לקנסיה לאצ וכן צעל יורש אצו המומרת לעבודת כוכבים אפילו אם מת מורישת לאחר שהמירה וזה הצעל צירושמה ואע"פ שאינה ראיה לקיימה (*והו) ["דהו] איסור דאורייתא משנצעלה לעובד כוכבים מוהיא לא נחפשה שאף העובד כוכבים צמשמע מדע שלא קנסו לצעל שהרי כל קנסות צפרק האשה רצה לגבי דידה הן ולא לגבי דידה אע"ג דאיסור דאורייתא הוא [מכל מקום] מיקריא שארו צר מלגבי טומאה דגלי קרא אע"ג דהתם אמרי' יורשי כחצותה מאי צעצמיהו ומשני כחצות צנין דכרין מהו דמינא איחי דעצא איסורא קנסוה רצנן זרעה (איחו) דלא עבד איסורא לא קנסוהו רצנן קמ"ל חתס' דמשום חנאי כחצוה כחצוה דמי כדאמר' ר"פ אע"פ וכיון שמכתה הן צאין לא עדיפי אינהו מדידה אלא צנדון זה דמיא

הגהות הב"ה

ח צ"ל בכסף: א ג"ב משמע: י ג"ב את האומנין: ב ג"ב הוא: צ צ"ל רבה: ד ג"ב ס"א חייב להשיב: ה ג"ב ס"א אינו: ו ח"ו: ז ג"ב ישראל: ח ג"ב היינו טעמא משום דתנאי:

הדושי אנשי שם

[א] פי' להקנות צו דבר לחצרו צממנו של עובד כוכבים אין יכול דהא אין קניו לו ולא הוי כליו של קונה או מנקה אלא צממנו של ישראל כיון דקני ליה מקני ציה:

קובץ מפרשים

א כדאמרינן בירושלמי מסכת שבוות הנותן ערבון טבעת לחצרו כו'. ג"ב צ"ל כדאמרינן בירושלמי מס' שביעית כו' והוא שם פרק י הלכה ד [על המתנין שבסוף הפרק כל המטלטלין כו'. וכן הוא בבבלי העיטור שם] [בן אריה]: ג טבעת הדר בעיניה עכ"ל העיטור. ג"ב במאמר שני תלמוד בבלי <עו והדר> - כא קידושין / תלמוד בבלי {עמוד 517} {726072}

[דף כג ע"ב - כח ע"א]

למורדת כל זמן שלא גרשה להם מתה יורשה כמו שפסקו הגאונים והאלפסי ועוד ללא ליחמיט מתא צפרק האשה* ליתמי ללא [פי' גבי הא דמי תלא מהו ומהו לא זה ולא זה יורשין אותה [אלא ואין יורשין של זה מה לא זה ולא זה יורשים]:

ואין יורשין של זה יורשין [כחובתה] כיון דתנן רבנא דבבלי ויהא לא קמי ש"מ הבעל יורשה וכן פי' רב"ה הלכה למעשה ושאלת מומר לעבודת כוכבים שהפקיד פקדון ביד ישראל קרובו ותבעו המומר לעבודת כוכבים לאחר זמן ולא רצה להחזירו לו ומת המומר לעבודת כוכבים וקרוביו הראוים לירש תובעין הפקדון וגם השלם שהביאו ליד זה הוציא עובדי כוכבים שנתן לו המומר לעבודת כוכבים אותו ממון מתנה אחר זמן לדעמי שאין גדברי השלם כלום שאין עדימת עדות ואם אין לנפקד עדים שכשהצטו המומר לעבודת כוכבים צמיו הוא השיב לא אמן וכו' הקרובים צממון וראויין לירש שלא מנינו שצטלה תורת ירושה מן הרשעים דכתיב כי ירושה לעשו נתתי את הר שער וכל שכן שהן יורשין כשרים יבין וגו' ואם שלא בו יד הנפקד צמיי המומר לעבודת כוכבים או יש לו עדים שצטבו היינו ואמר אני זוכה בו אין לך שליחות יד גדול מזה ויראה צעמי שאין כח צדיקים להוציאו דאימת ממון מסור לנאקים רב הוצא ורב יהודה חד אמר מותר לאצדו ביד לא יהא ממוןו ממור מגופו דתינא המינין והמסורות לנאקים מורידין אותן לצורא) אבל לא מעלין למדנו שגופו הפקר וכו' ממוןו וחד אמר אסור לאצד דלמא נפיק מיני' ברא מעליא דכתיב יבין רשע ונדק ילבש ומומר לעבודת כוכבים מין הוא וגופו וממוןו הפקר) וכל טעמי מסור יש בו צד לאיסור צין להימר ויבין דלא פסק הלכתא לא כמר ולא כמר ה"ו זכה מן ההפקד צמיי המומר לעבודת כוכבים ואין לנו כח להוציאו ואם לא שלא בו יד צמיו אין כאן זכיה ואם אומר הנפקד שיש צנים למומר לעבודת כוכבים בגוייתו ודוהה הקרובים לאמר לאו צעל דברים ידי את אין דצבריו כלום שישאל שצא על העובדת כוכבים והוליד ממנה בן אינו בנו דתנן מי שיש לו בן מכל מקום פטור את אביו מן החליצה ומן הייבום וחיב על הכאתו ועל קללתו חוץ ממני שיש לו מן העובדת כוכבים ושלוש שלמה בר ינחק כ"ע*:

ע"מ שאין דרבך רשות בו. דלר"מ לא אהני תנאי וקני [רביה' ר' אלעזר אמר כל כה"ג יצלא פליגי דקני (ליה) עבד וקנה רביה והצ"ע] (רא"א אורי ליה רבנן הצ"ע) דלקני ליה אחר מנה ד"ע"מ ואל" ע"מ שחלל צו לחירות לר"מ קנייה רביה לרבנן לא קניה רבי'.

פסק צ"ה כרב ששת וכן רב האי גאון בשער חמישי ורא"צ ור"ף פסקו כר"א אבל לא הוכיחו אם הלכה כר"מ או כרבנן ור"ת ור"י פסקו כרב ששת וכר"מ וכדמוכח צפרק אלו נדרים [דף פח] דתנן המידר חתנו ממנו והוא רואה לתת לבתו אומר הרי מעות הללו נתונין לך צמתנה [ובצד שאין לבעול רשות בהם] ואין לך בהם אלא מה שאת נושאת ונותנת בהם לפיכך [א] אבל אם אמר מה שתרצי בהן עשי קניה יתהון צעל ומסיק כמאן כרבי מאיר ומשמע החם דרב סבר כר"מ ושמואל סבר כרבנן וההיא [דלענין] [ולענין] נדרים לענין איסור אימתר וק"ל הלכתא כרב צאקורי ומה שתרצי עשי היינו כמו על מנת שאין לבעולך רשות בו [ע"מ צמיו] דאוקי [אך דרב] [כרב] ששת לפלוגתא דר"מ ורבנן דאי כר"א לבי"ע קני [רביה] [צעל] וא"כ שמואל דלא כמאן ע"כ מס' א"א וכן

מלאמי צמוס' וצמיי' *כחב ס"פ ו' נדרים דאי א"ל ע"מ שאין לבעולך רשות בהן קניה הבעל אותם אלא"כ יאמר לתת לתוך פיך או לכסותך [או אמר מה שתרצי עשי אלא א"ל] [ואפילו] א"ל מה שתרצי עשי (אז) לא קנאם הבעל [א] וכן צפ' שלטי דהלכות זכיה וכתב הר"מ וז"ל אע"ג דפלוגתייהו שייכא נמי לענין דינא אם יזכה צממון כי איחשיל לענין איסורא איחשיל דקיימא אמתני' דהתם דמייירי לענין איסורא הלכך אין אשה קונה מה שנתנו לה אחרים קנין גמור לכל דבר לעשות כל מה שהיא רואה צלא צעלה אלא לדבר שפי' בהן הנותן דלדבר שאת נושאת ונותנת לפיך או כיוצא בו עיין פרק לולב הגזול וכו"פ צמוס' הלידא דהלכתא כרב צין דלענין איסורא איחשיל:

דף כה ע"ב] בהמה צה נקבית בבוטירה. פרשי' ז"ל צעליה מוסרים אותה ללוקח באפסר או בשערה משמע מתוך לשונו דבעיא מסירה מיד המוכר ליד הלוקח ממש ואומר ר"י דא"צ דאמר' כיצד צמסירה אחזה צטלפה כו' ולא קאמר מסרה לו כו' מכלל דלא צע' מסירה מיד ליד ועוד דקאמר צפרק הספינה אי דלמר ליה לך חוק וקני כ"ע לא פליגי דקני משמע דלא צע' מסירה מיד ליד מדלא קאמר תא חוק וקני עפ"ק דצ"מ צממון דרכבו ומנהיג צבקר וצפ"צ

דספר קנין צמיי' וצפ' הספינה צפי' רבינו יואל סס כחצמי פסקי הלכה זו: [דף כח ע"א] *ה"גו"ה שבועה עשה בו פסק בודאי. אומר ר"י דלאו על כל הספקות מגלגלין שאם נחציב אדם שבעה להצירו אין יכול לגלגל עמו ולומר השבע לי שלא גנבה לי מעולם אלא צכספ שישי לחוש קצת כגון שותפין ואריסין היכא דחלקו וסוטה נמי דלמדן הימנה יש ג"כ לחוש לזנות דקצת רגליה לדבר שהרי נסתרה עפ"פ האומנין תשובת הר"מ ז"ל:

[ר"שות הגבוהה בבבלי]. *צחלמודא גרסי' כיצד רשות הגבוהה צכספ גוצר שנתן מעות צצמהה אפילו צסוף העולם קנה אבל כל זמן שלא נתן מעות לא קנה [צפסיק] שזה המעות מיהו אם נחרצה לו המוכר צצחות משויה מה ששזה יתור זכה בו הקדש דה"ל מתנה כדאמר' פרק יש נוחלין גבי צנו של יוסקי צן יתעור דלשכת מרגינתא אמר לצריה ולא אמתיהה לגיזברא ולא תשמיהה את משוס דאמריה לגבוהה כמסירתו להדיוט [והדיוט לא קנה עד שימשוך] וכו"כ רבינו יואל וז"ל ג"ל דלא דאמר' צקדושין דרשות הגבוהה צכספ דוקא היכא שהדיוט מוכר צמיו ושאין צדעתו ליתן להקדש צחנס הלכך דוקא דמייס קונה ולא פיסוק צאמריה [אבל היכא דנותן להקדש חנס מהני אמירתו כדקתני הכא אמירתו לגבוהה כמסירתו להדיוט. מ"י] ומדע דגרסי' החס כיצד אמירתו לגבוהה כמסירתו להדיוט שור זה עולה צית זה הקדש וכו' דהדא צמתנה יהיב ליה להקדש צלא דמי דלא שייך למימר ונתן הכספ צפרק יש נוחלין [צמוס] הרי מדל"ל אי תשמיהה צדמים מועטין הרי המותר ואתה נותן מתנה להקדש ואמירתו

הגהות הב"ח

ר ג"ב ירושה: ר בשאר כצ"ל: ש נתנו אחרים מתנה לעבד סתם כצ"ל: ת מצאתי ופרך כצ"ל והשאר נמחק: א ג"ב והפירות: ב ג"ב ס"א: ג צ"ל ולרבנן לא קני רביה ור"א: ד ג"ב דכ"ע: ה ד"ו: ו צ"ל כגון: ז ג"ב לנו: ח ז"ב לנו: ט צ"ל דכא: י ג"ב גרו: יא קאמר לי כצ"ל:

חידושי אנשי שם

[א] צכסוף נדרים מוקי לה כגון שיש לה צית צצותו חר דמנו דוקא לנפשיה וכו' נמי לאחרני אלמא מקנה אפילו ע"י עגמה מה שאין כן בעבד (מהר"ם): [ב] וקאמר רב עלה דוקא מה שאת נושאת ונותנת לפיך אבל כו' ושמואל אמר אף מה שתרצי עשי לא קני יתהון צעל: [ג] והיינו ששמואל וקבר הרמב"ם דמה שתרצי עשי לשמואל היו כמה שאת נותנת לפיך לרב ועיין בפירוש המגיד צמיימיו צפ"ג דהל' זכיה והיינו כדאוקמתא כר"א וכרבנן דר"מ:

קובץ מפרשים

א) בור פירושו בית האסורים ור"ל שמואל למסור למלכות אף לעונש הגוף [גליון]: ב) ר"ל למסור למלכות בין לעונש ממון בין לעונש הגוף [גליון]:

קדושין דף יח

רבינו

האשה נקנית פרק ראשון קידושין אשר

יג

[דף יח ע"א - יט ע"א]

ואכיל צעמיה כדאמרין גבי קנס ככתובות (דף יא.) [ק] ואם ישבו יתנו לו ירושתו. גר את עובד כוכבים אינו מד"ת אלא מד"ס שמה יחזור לטורו דתנן (דמאי פ"ו מ"י) גר ועובד כוכבים שירשו את אביהן עובד כוכבים יכול לומר לו גר לעובד כוכבים טול אתה עבודה כוכבים ואני מעות טול אתה יין ואני אטול פירות משצלו לרשות הגר אסור ואי ס"ד מדאורייתא כי לא צלו לרשותו נמי חליפי עבודה כוכבים קא שקיל. עובד כוכבים את הגר וגר את הגר לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים:

בד דתניא הלואה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו והתניא רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא כלן שהורחו ולידתו שלא בקדושה כלן שהורחו שלא בקדושה ולידתו בקדושה [ה] פ"י רש"י כשלידתו בקדושה אז רוח חכמים נוחה הימנו וקשיא מעובדא דאסור גיורא (ב"ב דף קמט.) שהיה לו פקדון ציד רבא ולא היה רבא רוצה להחזירו לרב מרי צנו אלא היה רוצה לזכות בו מן ההפקר וכי לא היה רבא רוצה שיהא רוח חכמים נוחה הימנו והיה אומר רבי' תם ו"ל דגבי הלואה דוקא שעשה לו המלוה טובה רוח חכמים נוחה הימנו אם יחזיר לבניו שלא ישלם רעה תחת טובה אבל פקדון הנפקד עשה טובה למפקיד שטרם לשמור פקדונו [ש] אי נמי שאני רב מרי [ת] שרחל אמו ברתיה דשמואל נתעברה מאסור [בגיותו] ולא חשיב גר כלל דצדיקי עובדי כוכבים נמי [ה] אם היו שניהם חוזרין לטורן לא היה יורש את אביו דלמינו ככלל [עובד כוכבים] יורש את אביו דבר תורה דבמה אמימה שדין ליה אכל כשענייה גרים גמורים שאם היו חוזרין לטורן היה עובד כוכבים יורש את אביו שייך המס רוח חכמים נוחה הימנו:

בה [דף יט ע"א] **אמר** רבא אמר ר"ג אומר אדם לכתו קטנה נאי וקבלי קידושין מדרבי יוסי בר רבי יהודה לאו אמר רבי יוסי בר רבי יהודה מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו וכי משייר בה שוה פרוטה הוי קידושין הכא נמי לא שנה ואם תאמר מאי קמ"ל פשיטא שהיא מקודשת דאפילו אם היה אומר תן מנה לפלוני ותתקדש צתי לך היתה מקודשת מדין ערב כל שכן כשהוא אומר תן מנה לבתי ויש לומר דהכא לא שייך להוכיח דין ערבות לפי שלא דיבר למקדש אלא לכתו ועוד שנתן לה רשות להתקדש אפי' בשטר ולא שייך כלן דין ערב כיון שאין נהנה בקבלת השטר דערב משעבד עצמו בשביל הנאת הלואה אלא קמשמע לן רב נתמן דאיתו כח וזכות שייכתה לו תורה בקדושי צמו יכול הוא ליתנו להתקדש את עצמה [א] מדעתה מדרבי יוסי בר רבי יהודה דאמר מעות הראשונים לאו לקדושין ניתנו וכשמכר האב את בנו נעשה

ואכיל צעמיה כדאמרין גבי קנס ככתובות (דף יא.) [ק] ואם ישבו יתנו לו ירושתו. גר את עובד כוכבים אינו מד"ת אלא מד"ס שמה יחזור לטורו דתנן (דמאי פ"ו מ"י) גר ועובד כוכבים שירשו את אביהן עובד כוכבים יכול לומר לו גר לעובד כוכבים טול אתה עבודה כוכבים ואני מעות טול אתה יין ואני אטול פירות משצלו לרשות הגר אסור ואי ס"ד מדאורייתא כי לא צלו לרשותו נמי חליפי עבודה כוכבים קא שקיל. עובד כוכבים את הגר וגר את הגר לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים:

בד דתניא הלואה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו והתניא רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא כלן שהורחו ולידתו שלא בקדושה כלן שהורחו שלא בקדושה ולידתו בקדושה [ה] פ"י רש"י כשלידתו בקדושה אז רוח חכמים נוחה הימנו וקשיא מעובדא דאסור גיורא (ב"ב דף קמט.) שהיה לו פקדון ציד רבא ולא היה רבא רוצה להחזירו לרב מרי צנו אלא היה רוצה לזכות בו מן ההפקר וכי לא היה רבא רוצה שיהא רוח חכמים נוחה הימנו והיה אומר רבי' תם ו"ל דגבי הלואה דוקא שעשה לו המלוה טובה רוח חכמים נוחה הימנו אם יחזיר לבניו שלא ישלם רעה תחת טובה אבל פקדון הנפקד עשה טובה למפקיד שטרם לשמור פקדונו [ש] אי נמי שאני רב מרי [ת] שרחל אמו ברתיה דשמואל נתעברה מאסור [בגיותו] ולא חשיב גר כלל דצדיקי עובדי כוכבים נמי [ה] אם היו שניהם חוזרין לטורן לא היה יורש את אביו דלמינו ככלל [עובד כוכבים] יורש את אביו דבר תורה דבמה אמימה שדין ליה אכל כשענייה גרים גמורים שאם היו חוזרין לטורן היה עובד כוכבים יורש את אביו שייך המס רוח חכמים נוחה הימנו:

בה [דף יט ע"א] **אמר** רבא אמר ר"ג אומר אדם לכתו קטנה נאי וקבלי קידושין מדרבי יוסי בר רבי יהודה לאו אמר רבי יוסי בר רבי יהודה מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו וכי משייר בה שוה פרוטה הוי קידושין הכא נמי לא שנה ואם תאמר מאי קמ"ל פשיטא שהיא מקודשת דאפילו אם היה אומר תן מנה לפלוני ותתקדש צתי לך היתה מקודשת מדין ערב כל שכן כשהוא אומר תן מנה לבתי ויש לומר דהכא לא שייך להוכיח דין ערבות לפי שלא דיבר למקדש אלא לכתו ועוד שנתן לה רשות להתקדש אפי' בשטר ולא שייך כלן דין ערב כיון שאין נהנה בקבלת השטר דערב משעבד עצמו בשביל הנאת הלואה אלא קמשמע לן רב נתמן דאיתו כח וזכות שייכתה לו תורה בקדושי צמו יכול הוא ליתנו להתקדש את עצמה [א] מדעתה מדרבי יוסי בר רבי יהודה דאמר מעות הראשונים לאו לקדושין ניתנו וכשמכר האב את בנו נעשה

הגהות הב"ה ב שהיא זוכה בשיוור אי"כ וכו' זוכה התם בשיוור בקבלתה:

ג קאמרי ואמר רבא אר"ג המקדש במלוה שיש עליה משכון וכו' מדרבי יצחק:

קרבן נתנאי

שר"י חולק בזה וס"ל דתרי רב מרי צנו רחל הוי ומש"ה נאדי הכ"י הכא מתי' זה ופי' הסוגיא בהיפך ותי' ר"ת נמי לא ישר צעניו כמ"ש בחידושי ריטב"א ו"ל לא נהירא דכיון דנמלוה ליהנא שעבדא יש לו להחזיר כ"ש בפקדון שהוא צעין: [א] מדעתה. בזהו זמן ולמי שירצה והגון צענייה. ובניטב"א הקשה ע"פ זה דא"כ מלמי קטנה מתקדשת ע"י עצמה בכה"ג. והכי מתמי' לעיל אלמנה קריית לה דאלמא לא אפשר לשום קטנה שתקדש את עצמה ע"כ. ולק"מ כיון דהפקדון לה זכותו שיש לה בה הוי כיתומה צתי אביה א"כ אין לו שוה רשות למוכרה: [ב] שמתקדשת אע"ג דקבנה לאו בת זכיה היא. רטנו לומר דלא מהני ליתן לה רשות להתקדש את עצמה למי שתרצה בלתי ידיעת אביה. אלא מה שאמר לה אביה נאי וקבלי קידושין. היינו צבילי אכל לא לשום אדם כי אם לאותו האיש המשודך ומרובה צעניי אביה: [ג] ואי בת זכיה היא מן התורה. שהגיעה לפטויות. אי משום דדעת אחרת מקנה אותה יש לה זכיה מן התורה: [ד] ה"ב כשנתן לה אביה רשות דקב"ב קידושין יש לה יד לזכות בהן ובמתקדשת. אכל כסף קידושין מ"מ לאביה דמ"ש מכל שנה נעור"י כ"כ בחידושי רשב"א. ולפי מה שישבתי קושית הריטב"א אפי' כסף קידושין שלה: [ה] אין דברש דמשבנו ש"א בשעת הדאות כו' א"א אפי"ו משכון בשעת הדאות איירי. עיין פי' מהרש"א בחוס' ד"ה מלוה. ומבין מעמך שלשון רבינו אינו סובל פירושו. אמנם על רבינו בלא"ה לק"מ. דלשיטתיה חזיל דמסיק בסיון י' דר"י אינו אלא במשכון שלא בשעת הלואה אכל במשכון בשעת הלואה אינו יכול לקדש צו. גס בחוספות דבריו דקוקים. וטוב מזה שהחוס' לעיל דף ח' חזרו בד"ה מניין. שהעלו דלא כפרש"י דלא קני משכון אלא כש"ש. וכיון דלא קני אלא כש"ש בשעת הלואה אין לו כח לקדש כמ"ש חוס' צ"מ וצניטין דף ל"ו. ולזה הסכים מהרש"ל וק"ל:

[ק] ואם ישבו יתנו לו ירושתו. אכל אם הוא צענין שאותו מומר לעבודת כוכבים אציק מיפק צתי אביו פשיטא דלאו לקוטו להפקיע כח ירושתו כן פ"י צנו"ת תרומת הדשן כתי שלא יהיו סותרים דברי רבינו בפסקים אחרונות צנו"ת חו"מ סימן רפ"ג: [ה] פרש"י בש"דיתן בקדושה אז רוח חכמים נוחה הימנו. עיין מהרש"א מהיכא למדו שרש"י ס"ל כן. ויש לפרש עוד שא"ל לומר שרש"י מפי' ר"י כשלידתו בקדושה אין רוח חכמים נוחה הימנו דא"כ הא דקאמר וגר את הגר אינו לא מדברי סופרים כו' היינו כשלידתו בקדושה. ורש"י לא כן פ"י וגר את הגר אז וצנו שנתגיירו: [ש] א"צ שאני רב פרי בר רה"ל. לפוס ריהטא מטין דברי רבינו כתי' ר"ש מקיטין וחידושי רשב"א היפך מפרש"י דכשהורחו ולידתו שלא בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו מטעם שמה יחזור לטורו. וכשלידתו בקדושה לא חיישין שמה יחזור לטורו דבמה אמימה שדין ליה וצדיקיה אינו יורש את האב. אכל כי דייקת א"ל לפרש הכי חזק מאי האי דאמר רחל אמו ברתיה דשמואל הוי. ותו דקאמר אכל כשענייה גרים גמורים כדפרשיית אפילו כשענייה גרים גמורים מלמי דאין רוח חכמים נוחה כשהיה ליתן בקדושה. והגראה דרבינו לא ס"ל כחירושא דאם המה גרים גמורים אף שהיה ליתן הבן בקדושה מ"מ חיישין שמה יחזור לטורס כיון שאינו צנו עובד כוכבים יורש הבן את האב צענייה. ומש"ה יש לקיים פרש"י כשלידתו שלא בקדושה אין רוח חכמים נוחה הימנו כיון דכל ישראל זוכין מן הדין נכסי הגר מש"ה לא הפקיע זכות ישראל משום חשש זה. משא"כ כשלידתו בקדושה צנירוף טעם דמתלפי בישראל גמור אפילו כשהורחו ולידתו בקדושה מש"ה רוח חכמים נוחה שמה יחזור לטורו. אכל רב מרי כיון דברתי' דשמואל הוות אף אם היו שניהם חוזרין לטורן לא הי' יורש את אביו כו': [ת] שרד"ה אמר ברת"י דשמואל"ה. כן פ"י רמב"ם ועיין בחוספות סס

קיצור פסקי הרא"ש

הס של כסף או שטר: בו היה לו מלוה על האשה ויש לו משכון ממנה ואמר לה התקדשי למי זמנלה שאת חייבת לי על המשכון אפילו לא החזיר לה המשכון מקודשת. ואפילו משכנה בשעת הלואה:

היכוסה ציד צ"ד. ואם יחזור בתשובה יתנו לו: בד הלואה מן הגר שנתגיירו בניו עמו או שהיה לו פקדון ממנו ומת את הגר הורחן שלא בקדושה ולידתו בקדושה יחזיר להם: בה יכול אדם לומר לכתו קטנה קבלי קידושין והיא מקבלת אותם ומתקדשת בהם בין אם

שדה צופים

דף יח ע"ב האי אלמנה היכי דמי אילימא קדש נפשה אלמנה קרי לה. ה"ל"ש בקדושין פ"ג ס' י"ז: דף יט ע"א אומר אדם לכתו קטנה צאי וקבלי קידושין. ה"ל"ש בקדושין פ"א ס' ט"ו: המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת. ה"ל"ש בקדושין פ"א ס' י': דף כ"א ע"א הא קמ"ל נזבין איניש ברתיה ולא נזבין בריביתא. ה"ל"ש צ"ג פ"א ס' א': דף כ"א ע"ב בבואי קמפלגי רבי דריש כללי ופרטי ולקחת כלל וכו'. ה"ל"ש צ"ג פ"א ס' א':

קובץ מפרשים

6) שאם היו חוזרין לטורן וכו'. ג"ב לכאורה דקאי אלידתו בקדושה וצ"ע ד"ל דאינו יכול לחזור לטורו ואי חזר הוי כישראל מומר לעבודת כוכבים דק"ל עובר ירך עמו ע"ש בש"ך יו"ד סי' רס"ח ס"ז מזה: [מפאת למשון]:

רצו אבני הלכות חליצה ויבום סימן קנז, קסט **מלוואים**

כספים חוששין משום זנות דאמרינן באחננה נתן לה ואין חוששין משום קידושין, ר' יוסי ב"ר יהודא אומר אף בזו חוששין משום קידושין, ופירש רש"י נתן לה כספים אחר הבעילה חוששין משום זנות ותולין ביאה זו בזנות ואין חוששין משום קידושין דאי משום קידושין בעיל לא הוי יהיב לה אתנן ור' יוסי ב"ר יהודה סבר אף בזו חוששין משום קידושין דאף שנתן לה כספים חוששין לשום קידושין והני כספים לאו דאתנן נינהו אלא מתנה בעלמא ע"כ, מבואר דאע"ג דבדיבורם לא מיהמני כלל לומר שלא לשם קידושין נתכוונו אפילו הכי כל שיש הוכחה ניכרת מתוך מעשיהם מהני דהא לת"ק כספים שנתן לאחר היחוד הוי ראייה שלא היה לשם קידושין ואפילו ר' יוסי ב"ר יהודא דפליג אינו אלא משום דס"ל דלאו הוכחה הוא דאיכא למימר למתנה בעלמא יהיב לה וכמו שפירש רש"י, אבל היכא דאיכא הוכחה גמורה הניכרת לבית דין דאינו לשם קידושין אע"ג דההוכחה באה לאחר היחוד מכל מקום הוי ראייה ואגלאי מלתא שלא היה לשם קידושין, וזו ראייה ברורה לדברי הרא"ש ז"ל.

ונתייחד עמה כו' והשיב וז"ל ומה שנתייחדו (להאיש) [האיש] והאשה מתוך לשון השאלה משמע שבנקיון כפים היה שהיו סבורים שהגט לא היה גט ובטלו שלא יוציאו דבה עליה א"כ מוכח שלא בא עליה לשם קידושין ואפילו לבית הלל דאמרי הן הן עדי יחוד כו', עכ"ל.
ובמשנה למלך (פ"י מגירושין ה"ח) הביא הך דהרא"ש וכתב על ז"ל ויש לגמגם קצת שנראה שהרב הפריז על המדה בענין יחוד זה דעל כרחך שנתייחד בפני עדים דאי לא לא חיישינן לקידושין דהמקדש שלא בפני עדים לאו כלום הוא א"כ בשעת היחוד הוא דאמרי בית הלל הן הן עדי יחוד הן הן עדי קדושין וחיישינן דלשום קדושין בעל ומה לנו בביטולו שלאחר מיכן דמורה שהיה סבור שלא היה גט דכי היכא דאם אומר אחר כך דלא בעיל או שלא היה לשם קידושין לא מהמנינן ליה הוכחתו נמי לא מהני והדבר צריך תלמוד עכ"ל.
ולענ"ד נראה דכבר תלמוד ערוך הוא בש"ס סוף פרק מי שאחזו (גיטין ע"ג ע"ב) בראוהו שנתייחד עמה ע"ש דגרסינן ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבון הכי קאמר ראוה שנבעלה חוששין משום קדושין נתן לה

קנז [א] נפלה לפני יבם מומר. במרדכי פרק החולץ (כהגהות מרדכי יבמות סימן ק"ז) הביא בשם **מר רב יהודאי גאון ושאר גאונים שכתבו דיבם מומר אינו זוקק אשת אחיו ופטורה בלא חליצה וכן אם הבעל מומר ומת בהמרתו אין אשתו צריכה חליצה ע"ש שכתב במרדכי טעמא דגאונים ז"ל משום דמומר להכעיס מותר להלוות ברבית משום דלאו אחיך הוא וגבי נשך כתיב אחוה ע"ש, וקשה לי דהתם מיירי באחוה דמצות שהרי אפילו אינו אחיו ממש אסור להלוותו ברבית אלא משום דכל ישראל אחים במצות נינהו ולהכי במומר דלאו אחיו במצות מותר להלוותו ברבית אבל ביבום מיירי באחים ממש א"כ אפילו אינו אחיו במצות מכל מקום אחיו הוא.**
ועיין בית יוסף שכתב ז"ל ויש לתמוה על מי שעלה על דעתו היתר זה ועל מר יהודאי גאון שנכתב בשמו משום דגמירי דמאור עינים הוי ולפעמים כותבים תלמידיו בשמו מה שלא עלה על דעתו אך על תלמידיו הכותבין כן יש לתמוה ועל בעל העיטור שהעתיק דבריהם למה לא רדפם כו' דדבר פשוט הוא שאין לדברים אלו שורש וענף ולא שום צד סמך כלל עכ"ל וע"ש.

זכרי שלא להשוות הבעל העיטור ותלמידי הגאון ח"ו כטועים בדבר משנה נראה לענ"ד בטעמא דהגאונים, משום דכבר כתבו הגאונים דמומר אינו יורש דבר תורה, ובתשובת הרא"ש כלל י"ז כתב בשם רבינו משלם בשם רבינו קלונימוס דכי המיר לא מקרי זרעיה ולא ירית ליה לאבוהי כדכתיב להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו כו' עד מי שזרעו מיוחס אחריו יצא מומר שאין זרעו מיוחס אחריו ע"ש, וכן במרדכי פרק קמא דקידושין פסק מר רב צדק גאון דמומר אינו יורש את אביו והא דפריך ודלמא ישראל מומר שאני הכי פירושא דלמא ישראל מומר מוריש לבניו ע"ש, ומשמע מדאורייתא קאמר מדקשיא ליה הא דישראל מומר שאני וכן הכריח מהרד"ך בתשובה בית כ"ח ע"ש, וכיון דאינו יורש את אביו דבר תורה ממילא אינו זוקק אשת אחיו ליבום בנחלה תליא רתמא כדאמרינן פרק קמא דיבמות (י"ז ע"ב) יחרו מיוחדים בנחלה פרט לאחיו מן האם ופירש רש"י שיורשין נחלה אחת ויורשין זה את זה, וכיון דמומר אינו יורש את אביו לא הוו מיוחדין בנחלה והוי ליה כאחין מן האם שאינו זוקק ליבום.

בגט חליצה דיבם אין לו פירות וזנות דבת אחותו שתנשא לאחיו ותפול לפניו ליבום ותזנה בזמן מועט שבין מיתה ליבום או לחליצה אפילו לר' יוחנן ודאי לא שכיח ולא חיישינן להכי וכל שכן לדעת רש"י שאין ביבמה לשוק אפילו איסור לאו כו', ואני לא היתה זאת כונתי רמה שלא נתקן זמן בגט חליצה לא מן השם הוא זה כו' שהרי יבם

קסט [א] ואחר שחלצה כותבין לה בית דין. ומדין זמן בשטר חליצה עיין בתשובת הריב"ש (סימן שפ"ה) שכתב להרב ר' חסדאי ז"ל והוא שכתב כבודך שמדברי נראה שבאתי לדמות היתר זה של זאת האשה בגט חליצה אלמא לא נתקן זמן בגט חליצה כו' ואמרת שהדין עמי בדין זה דודאי טעם גט אשה לא שייך

ישראל שנכנסו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים בשעת מתן תורה, אבל נתכוונו לומר שהלך אחר אמו ונדבק בישראל. וזה טעם בתוך בני ישראל, שהיה עמהם ולא רצה ללכת אחרי אביו להיותו מצרי. וכן מה שאמר שם בת"כ "אע"פ שלא היו ממזרים באותה שעה הוא היה כממזר", כדברי יחיד היא שנויה, והלכה הולד כשר.

והצרפתים אומרים כי טעם הגרות מפני שהיה קודם מתן התורה והיה משפטו לילך אחר הזכר, ממה שאמרו [ביבמות עה, ב] "באומות הלך אחר הזכר", וכאשר נולד זה לא מלו אותו כי מצרי היה בדינו, אבל כשגדל נתגייר לדעתו ונמול. **ואין דעתי כך, כי מעת שבא אברהם בברית מילה היו ישראל ובגויים לא יתחשבו, (א) וכמו שאמרו [בקיודשין יח, א] בעשו "ודלמא ישראל משומד שאני".** וק"ו הדבר, אם לאחר מתן תורה שהגוי הבא על בת אברהם מחייבי לאוין הוא ואין לו בה קדושין היא מקוה טהרה לאומות להכשיר את ולדה להיות כמוה, לא כל שכן קודם התורה שתהא מטהרת ולדה להיות כמוה לחייבו במילה כזרעו של אברהם ויהא בכלל בני ישראל.* (ב)

תכלת מרדכי

(ח) כי מעת שבא אברהם. וע"י טורי אבן חגיגה ג' טז. במקרא וא"ל בני ישראל תדבר לאמר — א' ד"ה שהיה תחלה וכו' 22.

כסף מזוקק

(א) וכמו ש בעשו ודלמא ישראל משומד שאני. קידושין י"ח 23, פי' ונקרא עשו ישראל משומד אף קודם מ"ת.

מדברי רש"י פ' אמור ממה שכתב שם בתוך בני ישראל מלמד שנתגייר כמו שכתב הגאון אוה"ב נ"י. ולענ"ד דבריו בזה תמוהים דאם אמנם יש סיוע לזה למה לא הזכיר רק דברי רש"י שאין מהם הכרע נגד הפוסקים החולקים, והלא דברי רש"י הם מהתורה כהנים אשר מזה כפי דעת הרה"ג נ"י יהיה סתירה לכל הפוסקים דס"ל שא"צ גירות דהכי אמרינן בת"כ והוא בן איש מצרי אע"פ שלא היו ממזרים באותה השעה הוא היה כממזר, בתוך בני ישראל מלמד שנתגייר עכ"ל, הרי מדברי רש"י הם דברי הת"כ ויהיה מזה סתירה לשיטת כל הפוסקים ולשיטת רש"י עצמו דס"ל דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר וא"צ גירות. אבל באמת הך מלמד שנתגייר פירושו כמ"ש הרמב"ן שנתגייר במילה וטבילה והרצאת דמים בשעת מ"ת ככל ישראל, והוצרך לומר כן מדכתיב והוא בן איש מצרי שלא נטעה לומר שנשאר מצרי ולא נתגייר עם ישראל, אבל אם היה נולד לאחר מ"ת לא היה צריך גירות. וע"פ פי' הרמב"ן יש לפרש ג"כ רישא דת"כ וכו'. וא"כ איך נסמוך על דעת יחידית הנדחת מכל צד לבטל מצות מילה בשמיני החמורה שדוחה שבת לדעת כל הפוסקים שישראל גמור הוא וצריך למולו בשבת וכו', ע"ש. (22) וז"ל: שהי' תחילה לגרים היינו שהי' ראשון שיצא מתורת בן נח ובא לכלל קדושה. כדאמ' בספי"א דיבמות (דף ק, א) עשרה כהנים עומדים ופירש א' מהן ובעל הולד שתוקי שמשתיקין אותו מדין כהונה, מ"ט דאמר קרא והיתה לו ולזרעו אחריו, בעינן זרעו מיוחס אחריו. ופריך אלא מעתה גבי אברהם דכתיב להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו. התם מאי קא מזהיר לי' רחמנא, ומשני ה"ק לי' לא תנסיב נכרית ושפחה דלא ליזיל זרעך בתרא. פי' שזרעה מתייחס אחריה. והיינו בישראל. דאלו בן נח ובת נח הזרע מתייחס אחר הזכר, כדאמ' בפ"ו דיבמות (דף סב). ואע"ג דבמסקנא התם בפ"א דיבמות קאמר אהא דעשרה כהנים זרעו מיוחס אחריו דרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא, וא"כ כיון דלא דרשינן לזרעו אחריו למיוחס אחריו, דאברהם נמי לא דרשינן להכי, א"כ אין לנו [ראיה] מכאן שאברהם יצא מכלל בן נח. י"ל דהא דקאמר קרא אסמכתא לאו דלא דרשינן להא דלזרעו אחריו כלל, אלא דאהא דעשרה כהנים הוי אסמכתא, ומבעי לי' להא דדריש שמואל בספ"ג דקדושין (דף סו, א) דחלל עבודתו כשירה דאמר קרא ולזרעו אחריו בין זרע כשר ובין זרע פסול. ופי' הריטב"א דלאו מזרעו נפקא ליה דהא זרע לא מיקרי אלא זרע כשר כדאמ' התם בפ"ק אלא מדכתיב ולזרעו אחריו פי' המתיחס אחריו וחלל מתיחס אחריו ודלא כפי' התוס', וכיון דלזרעו אחריו המתיחס אחריו דאברהם נמי משמע הכי. וה"נ משמע דהאבות קצת דין ישראל עליהן, דבפ"ק דקדושין (דף יח.) רצה למילף דעכו"ם יורש את אביו, מדכתיב כי ירושה לעשו נתתי, ודחי דילמא ישראל מומר שאני. אע"ג דבכמה מקומות מצינו שדין בן נח עליהן כדאמ' בפ"ז דחולין (דף ק) והלא מבני נח נאסר גיד הנשה ועדיין בהמה טמאה מותרת להם. והאי מבני נח דקאמ' אבני יעקב לחוד קאי, כדפי' התוס' פ"ב דפסחים (דף כב, א) והא עמרם נשא דודתו, ואברהם אמר אהותי בת אבי היא כדן בן נח כדאמ' בפ"ז דסנהדרין (דף נח, ב). מ"מ י"ל אע"ג דלכלל ישראל לא באו מ"מ מכלל בני נח יצאו מימי אברהם. וה"נ תנן בפ"ג דנדרים (דף לא, א) שאינו נהנה לב"נ מותר בישראל ואסור באומות העולם ובגמ' אטו ישראל מי נפקא מכלל בני נח אין כיון דאתקדש אברהם איקרו על שמו. ובמקום אחר יש להאריך בזה. והשתא א"ש הא דקאמר הכא שהי' תחילה לגרים, עכ"ל. (23) דאיתא בגמרא (י"ח, א): רב חייא בר אבין אמר רבי יוחנן עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה

הארה נפלאה בענינו של י"ג ניסן

הנה הלכה פסוקה שאין נופלים על פניהם בכל חודש ניסן (טוש"ע א"ח סימן תכס), והוא משום שי"ב ימים הראשונים הם ימי חנוכת הנשיאים וחנוכת המזבח במשכן, ר"ד ניסן הוא זמן הקרבת הפסח, ולאחריו שבעת ימי החג, וכיון שעבר רוב החודש בקדושה עושים כולו קודש ואין אומרים בו תחנון.

אולם יש ליתן טעם בהא שאין נופלים על פניהם ביום י"ג ניסן, והלא בו אכתי לא עבר רוב החודש בקדושה [ובמהרי"ל (הלכות חודש ניסן) כתב דהוא משום שהוא כעין אסרו חג של חנוכת המשכן. וחזינן שאין דנים על כל החודש בכללות, אלא רק לאחר שעבר רובו בקדושה פוטר הוא את כולו].

וכתב החתם סופר (אורח חיים שם) "ומה שתמהו רבים על י"ג ניסן וכו', מצאתי ברבה (בראשית רבה פרשת וירא סוף פרשה ג) שהפיכת סדום היה ט"ז ניסן, וכתב היפה תאר (שם פרשה מח, יב) שלפי זה היו המלאכים אצל אברהם אבינו עליו השלום ט"ו ניסן, והיה יום שלישי למילתו ונמצא שנימוץ יום י"ג ניסן, ורב טוב לההוא יומא, וראוי לעשותו יום טוב", עכ"ד (ועיין בתוס' ראש השנה יא. ד"ה אלא, שכתבו כי כן מוכח מהמדרשים שבט"ו ניסן בא הקב"ה אצל אברהם, עיי"ש).

ועומק הענין הוא, כי במילתו של אברהם התחילה הוויית ומציאות כנסת ישראל בעולם, לפי שמילתו היתה מילה של גירות, וכמו שאמרו בגמ' (חגיגה ג) "בת נדיב - בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב וכו', שהיה תחילה לגרים", וכ' התוס' (ד"ה תחילה לגרים) "שנצטווה על המילה טפי מכל אותם שלפניו", ומפורש שמילתו היתה מילה של גירות (וכן מפורש במכילתא פרשת משפטים מסכתא דנזיקין פרשה יח, עיי"ש).

וכיון שביום הזה נכנס אברהם בברית, ומל לשם גירות להיקרא ישראל, מאותו היום נתחדשה מציאות 'ישראל' בעולם, וכמו שכתב הרמב"ן (ויקרא כד י) "כי מעת שנא אברהם בברית היו ישראל ובגוים לא יתחשבו". והוא גדולתו וקדושתו של יום זה.